

MALMÖ HÖGSKOLA

Hälsa och samhälle

FAMILJEHEM – NYTTA ELLER FÖRDÄRV?

EN KVALITATIV STUDIE OM
SOCIALTJÄNSTENS ARBETE MED
FAMILJEHEM OCH HUR DETTA ARBETE KAN
MINSKA FÖREKOMSTEN AV VANVÅRD I
FAMILJEHEM

SIMONE NILSSON
SABINE SVENSSON

Examensarbete
15 hp
Socionomprogrammet
Maj 2010

Malmö högskola
Hälsa och samhälle
205 06 Malmö

FOSTER HOME – GOOD OR BAD?

A QUALITATIVE STUDY ABOUT THE SOCIAL SERVICES WORK WITH FOSTER HOME AND HOW THIS WORK CAN REDUCE THE OCCURRENCE OF NEGLECT IN FOSTER HOME

SIMONE NILSSON
SABINE SVENSSON

Nilsson, S & Svensson, S. Familjehem – Nytt eller fördärv? En kvalitativ studie om socialtjänstens arbete med familjehem och hur detta arbete kan minska förekomsten av vanvård i familjehem. *Examensarbete socionomprogrammet, 15 högskolepoäng*. Malmö högskola: Hälsa och samhälle, Utbildningsområde Individ och familj 2010.

- *Bakgrund:* I en studie skriven 2006, angående förekomsten av övergrepp och kränkningar vid institutioner inom den sociala barnvården 1950-1980, har 32 personer av totalt 53 intervjuade som befunnit sig på fosterhem vid den aktuella perioden berättat om övergrepp och kränkningar i fosterhemmet. *Syfte:* Att ta reda på hur socialtjänsten arbetar med familjehem i Sverige och undersöka eventuella brister i utredningar och uppföljning av familjehemsplaceringar som kan leda till vanvård. *Metod:* En kvalitativ studie baserad på sex semistrukturerade intervjuer, varav tre är med socialsekreterare och tre är med familjehemsföräldrar. *Resultat:* I Sverige används främst Kälvestensmetoden för att utreda blivande familjehem och då uppföljningsmöten genomförs. Utredningen går ut på att matcha ihop ett barn som behöver placeras med ett familjehem som kan tillgodose barnets behov. Kontakten tillgodogörs oftast via telefon och vid uppföljningsmöten. För att eliminera vanvården av barn och ungdomar i familjehem är familjehemsutredningen viktig likaså uppföljningen av vården i familjehemmet. Det är även viktigt att ha en god samverkan mellan socialtjänst och familjehem. *Slutdiskussion:* Familjehemsvården idag verkar vara mycket mer grundlig än vad den var för 30 år sedan. Uppföljningsmötena tycks vara striktare och utredningarna mer ingående.

Nyckelord: familjehem, placerat barn, socialsekreterare och familjehemsförälder.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	5
1:1 Syfte.....	6
1:2 Frågeställning.....	6
2. BAKGRUND.....	6
2.1 Begreppet familjehem och dess uppkomst.....	6
2.2 Vad säger lagen?.....	7
2.3 Statistik.....	9
2.4 Vem har ansvar för vad?.....	9
2.5 Kälvestensmetoden.....	10
2.6 Barns behov i centrum.....	11
3. TIDIGARE FORSKNING.....	12
4. METOD.....	14
4:1 Tillvägagångssätt.....	14
4.1.1 Litteraturundersökning.....	16
4.2 Forskningsetik.....	16
4.3. Avgränsningar.....	17
4.4 Validitet och reliabilitet.....	17
5. TEORI.....	18
5.1 Utvecklingsekologisk teori.....	18
5.2 Psykodynamisk teori.....	19
5.2.1 Objektrelationsteori.....	19
5.2.2 Anknytningsteori.....	20
6. RESULTAT	21
6:1 Intervjuer med socialsekreterare.....	22
6:1:1 Innan en placering.....	22
6.1.2 Information.....	23
6.1.3 Kontakten med familjehemmet.....	24
6.1.4 Att arbeta för att eliminera riskerna för vanvård.....	26
6:2 Intervjuer med familjehemsföräldrar.....	27
6:2:1 Processen för att bli ett godkänt familjehem.....	27
6.2.2 Information.....	28
6.2.3 Kontakten med socialtjänsten.....	29
6.2.4 Vanvård i familjehem.....	30
7. ANALYS.....	31

7.1	Processen för att bli ett godkänt familjehem.....	31
7.1.1	<i>Frågeställning 1</i>	31
7.2	Kontakten mellan familjehem och socialtjänsten...	33
7.2.1	<i>Frågeställning 2</i>	33
7.3	Vanvården i familjehem.....	34
7.3.1	<i>Frågeställning 3</i>	34
8.	AVSLUTANDE DISKUSSION.....	36
	REFERENSER.....	42
	BILAGOR	

1. INLEDNING

Familjehemsplacerade barn är en ytterst utsatt samhällsgrupp. Deras tillvaro kantas inte sällan av otrygga uppväxtmiljöer med bristande omsorg, svek och ensamhet. Genom en familjehemsplacering utsätts barnet för ytterliggare påfrestningar; hon eller han får lämna sitt föräldrahem och flytta till ett annat hem, för att där i privat regi bli föremål för offentlig vård och omsorg.

Så skriver Titti Mattsson, i sin bok *Barnet som subjekt och aktör* (2006, s.15). Det har i många år diskuterats och undersökts om familjehemmen i Sverige lever upp till sina förväntningar och uppfyller sina krav. I en delrapport från Socialstyrelsen (2007) har det framkommit att flera barn som blivit placerade någon gång under tiden 1925-1980 har fått utstå allvarliga övergrepp och vanvård i sina ”nya hem”. Man kan undra hur detta har kunnat ske. Beror det på att socialnämnden inte håller den standard de ska, inte utreder familjehemmen tillräckligt innan de blir godkända och inte följer upp vården efter en placering eller kan det vara så att familjerna är väldigt duktiga på att dölja sina brister? Forskning visar att familjehemsplacerade barn känner sig bortglömda och utan adekvata hjälpmedel att bli sedda av socialtjänsten. Undersökningar visar även att omhändertagna barn och ungdomar ofta uttrycker upplevelser av vanmakt, utsatthet och ensamhet. Under årens lopp har det blivit alltmer mödosamt för kommunerna att rekrytera familjehem. Den ökade svårigheten att rekrytera familjehem kan försämra kvaliteten på hemmen och därigenom också vården. Socialnämnden kan tvingas tänja på kvalitetskraven för att över huvudtaget kunna placera barnet (Mattsson 2006).

I vår uppsats utgår vi från definitionen av familjehem som beskrivs i 3 kapitlet 2§ Socialtjänstförordningen:

Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran / ... /

I uppsatsen redogör vi för familjehemsbegreppets utveckling och lämpliga lagar som måste tillämpas i arbetet med familjehem. Vi framför vem som har ansvar i arbetet med familjehemsplacerade barn och redovisar även adekvat statistik.

Vi koncentrerar oss på den eventuella vanvården som förekommer och har förekommit i familjehem i Sverige från mitten av 1900-talet till nutid. Vi kommer dock endast att använda oss av intervjuer gjorda med socialsekreterare och familjehemsföräldrar i Skåne län då vi vill kunna genomföra intervjuerna med personliga möten. Efter att ha hört och läst om vanvården i familjehem i både TV och tidningar blev vi intresserade av ämnet och ville ta reda på hur något så hemskt har kunnat ske. Vårt intresse för ämnet gjorde att vi ville undersöka socialtjänstens arbete med familjehem och även försöka återge en mer positiv bild av socialtjänstens arbete gällande familjehem än den bild som har formats efter denna vetenskap. Vi ska ta reda på hur processen ser ut innan ett hem blir godkänt som familjehem av socialnämnden och hur uppföljning sker då det ändå sker missförhållanden i en del utav hemmen. Vi vill undersöka om socialtjänstens

arbete med familjehem är bristfällig och om detta kan vara en av orsakerna till att vanvård lättare förekommer.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att ta reda på hur socialtjänsten arbetar med familjehem i Sverige och undersöka eventuella brister i utredningar och uppföljning av familjehemsplaceringar som kan leda till vanvård.

1.2 Frågeställningar

- Hur ser processen ut innan ett familjehem blir godkänt av socialnämnden och finns det brister i denna som kan vara en av anledningarna till att vanvård uppstår?
- Hur ser kontakten ut mellan familjehem och respektive socialsekreterare och kan brist på denna vara en orsak till att vanvård svårare upptäcks?
- Hur arbetar socialtjänsten för att eliminera riskerna för vanvård av barn och ungdomar i familjehem?

2. BAKGRUND

2.1. Begreppet familjehem och dess uppkomst

År 1685 etablerades Allmänna barnhuset i Stockholm vars uppgift var att ta emot och förmedla barn till fosterhem. Genom brev har man konstaterat att en del barn togs emot av barnlösa par och gifta kvinnor som just mist ett barn. Dessa barn kom ofta till goda hem där de blev välkomnade och älskade, skriver Wåhlander (1990). De flesta av dessa barn lämnades dock till bönder, torpare och fiskare genom prästens försorg och mycket talar för att de flesta som tog emot fosterbarn räknade med ekonomiska fördelar. Vem som helst kunde ta emot ett fosterbarn och kontroller fanns i stort sett inte. Inspektionerna gjordes inte sällan genom ett brev från någon präst eller granne vilket gjorde att barnens välbefinnande, och många gånger deras liv eller död, hängde på om omgivningen var initiativkraftig nog att slå larm om vanvård. På grund av detta tillämpade barnhuset ett system där fosterfamiljen inte fick sin lön om barnet inte kunde visas upp för en präst eller på barnhuset (a.a.).

Vid en familjehemsplacering använder man sig av begreppet familjehemsplacerat barn. Begreppet har utvecklats i slutet av 1700-talet då det från sin början kallades fosterbarn (Lindberg, 2003). I fattigvårdsförordningen från 1847 fastställdes det att barn skulle få stadigvarande bostad och en kristen uppfostran vilket gav upphov till de omtalade barnhusaktionerna, där barn gavs till den i socknen som begärde lägst ersättning för att ta hand om ett föräldralöst barn (Wåhlander, 1990). Dock talade regeringskommittén år 1894 om stora missförhållanden inom fosterbarnsvården. Detta ledde till att riksdagen år 1902 beslutade om en lagstiftning som innebar bland annat att det skulle finnas övervakning av vården på barnhem och fosterhem. Begreppet fosterbarn användes såväl i lagstiftningen år 1924 och även år 1961 då en ny barnavårdslag trädde i kraft. Det var inte förrän

år 1982 när Socialtjänstlagen trädde i kraft som man började använda begreppet familjehem (Lindberg, 2003).

Som sagts ovan använder man sig av begrepp som familjehem och familjehemsplacerat barn i vår tid. Ordet placering är en yrkesbenämning på ett förhållande som inbegriper att ett eller flera barn, ungdomar eller vuxna genom kommunens socialtjänst får bistånd till att få bo hos och få omvårdnad av en annan familj än den biologiska. (Lindberg, 2003).

2.2 Vad säger lagen?

De lagar som styr ett barns placering i ett familjehem är bland annat Socialtjänstlagen (SoL) SFS 2001:453, Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) SFS 1990:52 och Socialtjänstförordningen (SoF) SFS 2001:937.

1 kap. 2§ SoL säger:

När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsyn till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.

Den grundläggande lagen som ska tillämpas vid familjehemsplacering är Socialtjänstlagen då den i kapitel 6 berör vård i familjehem.

1§ i detta kapitel säger:

Socialnämnden skall sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende. Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård. Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön.

I de fall som nämns ovan gäller principerna om kontinuitet, flexibilitet och närhet. Med kontinuitet menas att barnet eller den unga ska ha möjlighet att ha kontakt med samma socialarbetare även när behandlingsformerna växlar. Det menas även att man ska undvika att barnet ”slussas” fram och tillbaka mellan olika befattningshavare (Thunved och Norström, 2008). Flexibilitet kan man säga avser att insatserna för barnet ska bedömas utifrån sin användbarhet i varje särskild situation och inte följa en manual som det gjordes förr. Närhetsprincipen innebär att vården av barnet ska ske så nära det egna hemmet som möjligt. Lämpligt är att placeringen sker i den egna kommunen. I paragrafens andra stycke framgår att socialnämnden ansvarar för att det barn som genom nämndens ansvar har tagits emot i annat hem än det egna ska få god vård. Med detta menas att socialnämnden ska se till att barnet vid behov får vård utanför det egna hemmet, att vården följs, att vid behov medverka till att barnet bereds vård i annan form och att efter vårdens avslutande ge barnet det stöd och den hjälp som kan behövas.

I 5 kapitlet 1b§ SoF står det skrivet att den socialnämnd som har fattat beslut om vård av ett barn enligt SoL noga ska följa vården av barnet. Nämnden ska följa

vården främst genom regelbundna personliga besök i det hem där den unge vistas, enskilda samtal med den unge, samtal med den eller dem som har tagit emot den unge i sitt hem och samtal med vårdnadshavarna. Uppföljningen ska omfatta den unges hälsa, utveckling, sociala beteende och skolgång. Likaså ska den innefatta relationen till anhöriga och andra närstående (Thunved och Norström, 2008).

6 kap. 6§ SoL säger:

Ett barn får inte utan socialnämndens medgivande eller beslut om vård tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne.

Socialnämnden får inte lämna medgivande eller fatta beslut om vård utan att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av socialnämnd. Om nämndens prövning gäller ett hem i en annan kommun, skall nämnden informera och samråda med den kommunen innan den fattar sitt beslut.

Socialnämnden får inte placera ett barn i ett sådant enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran (jourhem) om inte förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i det är utredda av socialnämnd.

/ ... /

Denna paragraf understryker vikten av att en utredning av familjehemets förhållanden och förutsättningar för den planerade vården genomförs och ska alltid utgå från varje enskilt barn. En familjehemsplacering av ett barn får aldrig vara en akut lösning utan måste vara ett väl genomtänkt beslut grundat på kunskap om barnet och dess situation. I de fall där barnet är omhändertaget enligt LVU måste vården påbörjas i ett redan utrett familjehem eller institution. Beslut om stadigvarande vård ska tas efter en noggrann utredning av både barnet och det föreslagna familjehemmet (Malmö Stad, 2009).

6 kap. 7§ samma lag säger:

*Socialnämnden skall i fråga om de barn som avses i 6§-medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden,
- verka för att de får lämplig utbildning,
- lämna vårdnadshavarna och dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver.*

Familjehemmet får i uppdrag av socialnämnden i den kommun som placerat barnet att följa uppgjord genomförandeplan och sköta alla vardagliga omsorger om barnet så som skolgång, fritidsaktiviteter, läkarbesök m.m.

6 kap. 8§ SoL lag säger:

Vårdas ett barn med stöd av denna lag i ett annat hem än det egna, skall socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs.
/ ... /

Paragrafens första stycke betonar socialnämndens uppföljningsansvar även vid frivilliga placeringar då ofrivilliga placeringar styrs av 13§ andra stycket LVU. (Thunved och Norström, 2008).

2.3 Statistik

Det saknas säkra uppgifter om hur många familjehem det finns i Sverige idag. I uppgifter från familjehemsorganisationer har det dock beräknats att det fanns cirka 8000 aktiva familjehem i Sverige i början av 2000-talet (Regeringskansliet, 2009).

Socialstyrelsen har i en rapport från 2008 vid namn *"Barn och unga – insatser år 2008"* redovisat statistiken över barn och ungdomars placering genom heldygnsinsatser (insatser genom antingen familjehem eller institutioner) under året. Statistiken omfattar de insatser som är individuellt behovsprövade och som har beslutats enligt Socialtjänstlagen (SoL) eller Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Statistiken visar att den 1 november år 2008 var det totalt 15 800 barn och unga som hade heldygnsinsatser i Sverige varav 11 300 av dessa var placerade i familjehem. Av de barn och unga som hade blivit placerade med tillämpning av SoL var 75 procent placerade på familjehem. Av dem som hade blivit placerade med tillämpning av LVU var 66 procent placerade i familjehem och av dem som hade blivit omedelbart placerade var det 44 procent som blev placerade i familjehem. Statistiken visar även att antalet familjehemsplacerade barn och unga ligger i stort sett på samma nivå år 2002 som år 2008 (Socialstyrelsen, 2010).

2.4 Vem har ansvar för vad?

Enligt Mattsson (2006) har det framkommit att familjehemsplacerade barns skolgång fungerar dåligt; att dessa barn har sämre hälsostatus än andra barn; att omkring hälften av tonårsplaceringarna bryter samman; att socialtjänsten inte lever upp till det krav SoL ställer i fråga om barnavårdsutredningar och att det sällan förekommer en strukturerad metod för att följa de placerade barnens utveckling. Mattsson (2006) säger även att det har påpekats att länsstyrelserna har ett otydligt tillsynsansvar att följa upp socialtjänstens arbete inom familjehemsvården. Enligt barnkonventionen har samhället en skyldighet att vidta åtgärder för att skydda barn mot fysiska och psykiska övergrepp från vårdnadshavarna. I en av konventionens artiklar står det följande:

Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot att former av fysiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrep, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård (Barnkonventionen, artikel 19, punkt 1).

I portalparagrafen i Socialtjänstlagen står det skrivet att när åtgärder vidtas som rör barn ska hänsyn till barnens bästa beaktas. Det finns även en bestämmelse om barnens rätt att komma till tals när åtgärder rör dem (SOU 2000:77). Socialnämnden har en skyldighet samt befogenhet att vidta åtgärder för att skydda ett barn om det finns misstankar om att barnet utsätts för misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller om det finns något annat förhållande i hemmet som utgör en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas (a.a.). Socialtjänstens ansvar är att se barnets behov för att kunna matcha med ett familjehem som har de resurser som anses behövas. Det är även socialtjänstens ansvar att följa och stödja barnet, det biologiska nätverket samt familjehemmet. Socialtjänsten har efter en placering det övergripande vårdansvaret för ett placerat barn, dock ska vårdansvaret bäras tillsammans med de biologiska föräldrarna och familjehemsföräldrarna fast med olika förutsättningar och uppgifter. Socialtjänsten har även den generella uppgiften att få en bra samverkan mellan parterna som direkt gynnar barnet (Dahlberg & Forssell, 2006).

Enligt den teoretiska modellen för Barns behov i centrum (BBIC) är det tänkt att uppföljningen av barnet ska ske minst en gång per halvår i samband med övervägande eller omprövning av vården. I uppföljningsmötet träffas socialtjänsten, de biologiska föräldrarna, familjehemsföräldrarna och barnet, när man anser att det är lämpligt för barnet att få sin vilja och röst hörd. Uppföljningsmötet har som syfte att se till att de insatser som ges till barnet tillgodoser barnets behov och för att göra barnet delaktig i viktiga frågor och beslut rörande honom eller henne. I en del kommuner har socialtjänsten valt att dela upp arbetet med familjehemsplacerade barn så att en sekreterare har som huvudsaklig uppgift att koncentrera sig på barnet och dess behov, en så kallad barnsekreterare, och den andra sekreteraren har som uppgift att ha kontakt med familjehemmet och dess frågor, en så kallad familjehemssekreterare. Barnsekreteraren har diverse arbetsuppgifter och de mest övergripande är bland annat att skapa en relation till barnet och vara dess företrädare, samverka nära familjehemssekreteraren. En annan huvudsaklig arbetsuppgift barnsekreteraren har är att ansvara för att uppföljningsmöten kommer till stånd, att skriva överväganden och en vårdplan som följer lagstiftningen. En familjehemssekreterares uppgift är att rekrytera och utreda eventuella blivande familjehem och ge utbildning till nya familjehem. Sekreteraren ska dessutom matcha barnet med rätt familjehem och ge handledning och stöd till familjehemmen (Dahlberg & Forssell, 2006).

2.5 Kälvestensmetoden

Vi har valt att ta upp Kälvestensmetoden i vår uppsats då vi genom våra intervjuer har fått vetskap om att detta är den mest använda metod vid familjehemsutredningar.

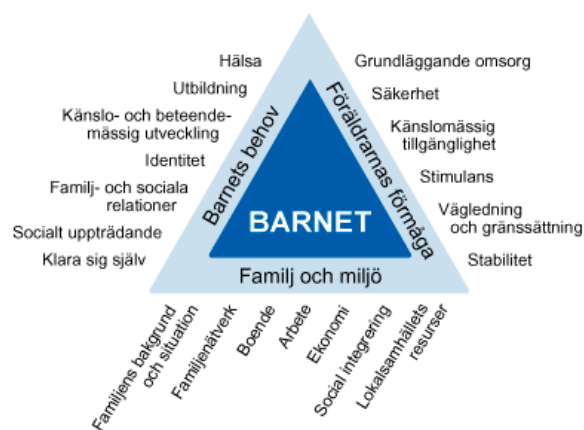
Kälvestensmetoden har sina rötter i psykodynamisk teori och hade sitt genombrott under 1980-talet då grundaren Anna-Lisa Kälvesten ansåg att den tidens modeller var föråldrade (Kälvesten, 1982). Vinnerljung (2001) menar nu dock att även denna metod är föråldrad och att inte heller denna har blivit utvärderad trots att den används som en normativ standard.

I en intervju med inriktning Kälvesten använder man sig av diverse formulär. Tanken bakom detta är att det ska ge struktur åt samtalet så att man inte låter sig

förledas förbi vissa ting och för att man inte ska glömma något. Samtidigt är formuläret utformat på så sätt att intervjun ska fortlöpa som ett samtal då det ska vara en halvstrukturerad intervju. Formulärets inriktning är skapat så att man ska kunna få den personliga bild intervjupersonen bär på istället för att få en neutral bild då grundaren vill påpeka vikten av de presumtiva familjehemsföräldrarnas relationer i nutid och dåtid. Intervjun är således uppdelad i två sektioner, en där intervjupersonen återberättar sin förhistoria och en sektion där intervjupersonen berättar om den aktuella skildringen om hur de nuvarande relationerna ser ut i tillhörande familj (Kälvesten, 1982).

2.6 Barns behov i centrum

Barns behov i centrum (BBIC) är ett likformigt system för planering, utredning och uppföljning inom social barnavård. Syftet med BBIC är att gagna en bättre samverkan med barnet och dess nätverk. Man arbetar även efter att skapa struktur och bra systematik i dokumentationen för att det ska bli lättare att följa upp insatser som tillämpats och så att man kan bidra till en ökad säkerhet för barnet. Sedan man på 1990-talet påvisade brister i den uppföljande vården av familjehemsplacerade barn i England och Sverige har Socialstyrelsen inlett ett utvecklingsarbete för att säkra dokumentationen för barns säkerhet i familjehem. BBIC är således en vidareutveckling av det ursprungliga materialet – Looking After Children System, från England som även har tillämpats i en del svenska kommuner (Dahlberg & Forssell, 2006). Looking After Children System är en studie som redovisar vilka faktorer som kan bidra till barns positiva utveckling då man har upptäckt att barn i familjehem löper större risk för psykisk och fysisk ohälsa. De löper större risk att hamna i kriminalitet som vuxen och har större brister i skolgången än övriga barn (Socialstyrelsen, 2006). Grunderna i systemet BBIC illustreras med hjälp av en triangel för att man lättare ska kunna förstå och se helhetssynen av barnets situation och för att

Figur 1.¹

uppnå ett bra resultat. Utredningens utgångspunkt är att ta reda på barnets behov och utgå från dem. BBIC:s synsätt är att utredning av nya familjehem måste ske utifrån en modell som matchar tankarna bakom denna modell. I modellen är föräldraförmågorna den ena sidan av triangeln då föräldraförmågan givetvis är lika aktuell vid en familjehemsplacering som när barnet bor hos sina biologiska föräldrar. På grund av detta måste man anpassa och utveckla intervjun av de blivande familjehemsföräldrarna så att man i utredningen kan se deras förmåga att agera som föräldrar. Den övergripande frågeställningen inom BBIC är om familjen generellt har goda förutsättningar utifrån triangelns två sidor – föräldraförmågorna och miljön. I de fall det finns ett specifikt barn i syfte för en familjehemsplacering finns det troligtvis god kunskap om barnet och barnets behov. Det är då viktigt att socialsekreteraren/familjehemssekreteraren som ska matcha barnet med ett familjehem tar del av denna kunskap. Om det är möjligt menar man genom BBIC att den som ska matcha barnet med ett familjehem träffar barnet och skaffar på så sätt sig en egen uppfattning om barnet (Dahlberg & Forssell, 2006).

¹ Figur 1. BBICtriangeln (Dahlberg & Forssell, 2006, s. 23).

3. TIDIGARE FORSKNING

Enligt en rapport skriven år 2006 vid namn *Förekom övergrepp och kränkningar vid institutioner inom den sociala barnvården 1950-1980?* har 32 personer av totalt 53 intervjuade som befunnit sig på fosterhem vid den aktuella perioden berättat om övergrepp och kränkningar i fosterhemmet. Det är femton personer som beskriver brister i den praktiska omvårdnaden som till exempel att de inte fick tillräckligt med mat eller kläder. Många berättar även att de har använts som arbetskraft från mycket låg ålder. Nitton personer berättar om brister i den känslomässiga omvårdnaden såsom nedsättande kommentarer om sin person, de har fått höra att de inte duger och de har inte fått delta i familjens liv utan har fått leva under dåliga omständigheter vid sidan av. Tolv personer berättar att de har fått stryk av sina fosterhemsföräldrar varav flera beskriver upprepad allvarlig misshandel. Det är fem personer som har uppgett att de har blivit sexuellt utnyttjade under sin tid på fosterhemmet. Troligtvis finns det ett mörkertal i dessa uppgifter då flera andra i samtalen har indikerat sådana händelser men inte självmant velat berätta (Socialstyrelsen, 2006). Även under denna tid var fosterhem det första alternativet för barn som inte kunde bo hemma och placering på institution var ett andrahandsalternativ. De flesta personer nämner inget om tillsynen av hur de hade det i fosterhemmet. De som berör ämnet säger att de aldrig träffade tillsynsmannen eller företrädaren för nämnden eller att de höll skenet uppe vid besöken för att de var rädda att missförhållandena skulle förvärras om de avslöjades. I en del fall har de dåvarande barnen försökt berätta om omständigheterna men har då fått höra att de ska vara glada att någon vill ta hand om dem. I flera fall hotades även barnen av fosterhemsföräldrarna att de skulle straffas om de berättade något för fosterhemsinspektören (som socialsekreteraren kallades förr) (a.a.).

Enligt en annan rapport vid namn *Anmälningar om misstänkta sexuella övergrepp på barn och ungdomar placerade i familjehem* (1997) framkommer det att mellan åren 1988-1993 har det inkommit 86 ärenden gällande anmälningar om misstänkta övergrepp på barn som varit placerade i familjehem (övergreppen kan dock ha inträffat tidigare). 83 polisanmälningar gjordes på 73 misstänkta förövare varav 70 procent av polisanmälningarna gjordes av socialtjänsten. 47 undersökningar lades dock ner av polis/åklagare eftersom brott inte kunde styrkas. Åtal väcktes mot 34 förövare och 32 av dessa dömdes för brott. Om barnens bakgrund berättas det att nio av tio barn som misstänkts ha varit utsatta för sexuella övergrepp under denna tid är flickor. Mer än hälften av barnen var i åldern tio till femton år då övergreppen skedde eller började, det yngsta barnet uppges dock endast vara tre år och femton av barnen var i förskoleåldern. I samtliga polisanmälningar av dessa femton barn i förskoleålder lades undersökningen ned på grund av att brott inte kunde styrkas (Socialstyrelsen, 1997).

I 70 procent av fallen utpekas familjehemsfadern som den misstänkta och i 20 procent utpekas pojkar – familjehemssöner, placerade pojkar eller bekanta. Fyra familjehemsmödrar anmäldes även som misstänkta. För drygt hälften av barnen visade det sig handla om enstaka övergrepp eller övergrepp som pågått upp till ett halvår. I övrigt är spridningen i tid stor. I över hälften av fallen inledde socialnämnden utredning samma dag som anmälan kom in och ytterligare 28 utredningar påbörjades inom en vecka. Det var dock en anmälan som varken dokumenterades eller utreddes. Rapporten nämner dock att det på grund av

bristfällig dokumentation är svårt att avgöra vad som kan definieras som en utredning och i hur många ärenden det egentligen inte finns någon utredning. När det gäller socialnämndens utredningar finns separata utredningar i 45 procent av fallen. Mer än hälften av dessa är mycket kortfattade omplaceringar och i 30 procent av ärendena finns korta sammanfattningar med beslut om omplaceringar i journalanteckningarna. I övriga ärenden finns endast journalanteckningar och en del beslut utan sammanfattning/ utredning (Socialstyrelsen, 1997). Efter anmälan till socialtjänsten var det 51 barn som omplacerades, femton barn omplacerade inte, 20 barn hade redan flyttat vid tiden för anmälan och tre barn återplacerades efter utredningen. I de fall där barnen blev återplacerade hade antingen familjehemsföräldrarna skiljt sig, förövaren som själv varit barn hade flyttat eller så hade brott inte kunnat styrkas. En del barn tog tillbaka sina upplysningar för att få bo kvar i familjehemmet och i andra fall skilde sig familjehemsmödrarna för att barnet skulle kunna bo kvar i familjen (a.a.).

38 procent av hemmen var tidigare kända som familjehem, jourhem, kontaktfamilj eller feriehem åt nämnden, barnet, barnets syskon eller utifrån en adoptionsutredning. I andra fall rekryterades hemmen bland annat till släktingar och bekanta till barnets familj eller via annonser. I 30 procent av fallen visar det sig dock inte hur hemmen har rekryterats. Hälften av familjehemmen hade inte heller tagit emot barn tidigare. I 60 ärenden finns en familjehemsutredning och den vanligaste metoden för att undersöka om hemmet varit lämpligt som familjehem har varit den så kallade Kälvestensmetoden. Familjehemmet har intervjuats av två utredare vid hembesök och resultaten har tolkats av en utomstående psykolog eller annan person med speciell kompetens (Socialstyrelsen, 1997).

Endast en av familjerna har förbjudits att ta emot barn i fortsättningen, ett hem har avrättats från att ta emot barn i fortsättningen och två hem får endast ta emot pojkar. Fjorton hem i denna rapport hade fått intern handledning av socialtjänsten och dubbelt så många hade fått extern handledning av barnpsykiatri, skolpsykologer etc. Granskning visar att hembesöken från socialsekreterarna var få och att dessa sällan talat med barnen i enrum. En tredjedel av barnen hade inte fått två besök per år vilket är det minsta för att följa upp vården enligt LVU. Fyra av barnen hade fått besök vartannat till vart fjärde år och tre av barnen har enligt journalerna inte besökts alls. Oftast har kontakten skett per telefon och endast tre av barnen har talat ensam med en socialsekreterare vid samtliga besök (Socialstyrelsen, 1997).

I boken *Familjehem- stöd och hjälp* (1990) diskuterar Eva Wåhlander hur familjer blir familjehem. Hon har fört en enkätundersökning i Stockholm där 163 familjer har svarat på frågor såsom hur de har fått kontakt med familjehemsvården. Socialtjänsten menar att det finns flera olika sätt att bli familjehem. Det finns de familjer som medvetet har valt att ta sig an ett fosterbarn, sedan finns det de familjer som blivit familjehem mer av tillfälligheter. Det finns diverse samverkande faktorer och olika orsaker till att familjerna blir familjehem. De två sätt att bli familjehem som nämns ovan kan beskrivas på följande sätt. De som medvetet valt att bli familjehem som är de rekryterande familjehemmen då de aktivt har sökt själv för att bli familjehem. Det har sedan tidigare inte existerat någon relation mellan den placerade och familjen. De som blir familjehem mer av en tillfällighet söker således inte aktivt för att bli familjehem utan det kan bero på att de är släktingar eller har annan anknytning till barnet eller ungdomen som

behöver placeras utanför sitt biologiska hem. Hos dessa familjer ligger tyngdpunkten på relationen som fanns innan placeringen. Enligt de 163 familjehem som har svarat på enkätundersökningen så är den mest frekventa kontaktvägen till familjehemsvården via barnet och/eller dennes vårdnadshavare. Wåhlander menar att de familjer som inte aktivt har sökt att bli familjehem återfinns i denna grupp. Hon har intervjuat tolv familjer och hälften av dessa familjer hade en tidigare relation till den placerade och/eller dennes vårdnadshavare.

4. METOD

Vi kommer i detta avsnitt redovisa hur vi har gått tillväga i vårt arbete och vilka hinder vi har stött på under tiden. Vi kommer även att ta upp de etiska regler vi har förhållit oss till och validiteten och reliabiliteten i denna uppsats.

Vi har valt att utgå ifrån en *kvalitativ metod* vilket menas med att man försöker förstå världen ur intervjupersonernas synvinkel, man försöker utveckla innebörden av människors erfarenheter och ta hänsyn till intervjupersonernas perspektiv före de vetenskapliga förklaringarna. Den kvalitativa forskningsintervjun bygger på ett samspel mellan människor som samtalar om ett ämne av samma intresse (Kvale, 1997). Vi valde denna metod då vi ville ha utrymme för tolkningar i våra intervjufrågor vilket vi inte anser att man får i enkäter. Precis som vi nämner ovan så är kvalitativ intervju ett samtal mellan människor och det är detta vi ville uppnå då det ges utrymme till diskussion och ifrågasättande av svaren från intervjupersonerna. Ännu en anledning till att vi har valt kvalitativa intervjumetoder beror på att vi ville kunna presentera resultatet i våra frågor genom text och inte genom statistik och diagram.

Vi har valt att göra *semistrukturerade intervjuer*, det vill säga halvstrukturerade intervjuer. Den halvstrukturerade intervjun inrymmer en stor flexibilitet som balanseras av struktur och ger på så vis informationen god kvalitet. I intervjusammanhang innebär halvstrukturerad att det ställs samma frågor till alla inblandade och det avsätts ungefär lika lång tid för varje intervju vilket utgör delar av en gemensam struktur. Det finns mindre strukturerade delar som kännetecknas av att frågorna är öppna, det vill säga svarets riktning eller karaktär är öppen. Sedan finns det även utforskade frågor som tillämpas av intervjuaren när denna bedömer att intervjupersonen har mer att berätta vid en viss tidpunkt under intervjun (Gillham, 2008). Att vi valde att göra intervjuerna på ett semistrukturerat vis beror på att vi ville kunna ställa följdfrågor på informanternas svar. Vi ville inte att informanterna skulle känna sig bundna till enbart våra frågor utan kunna fylla i med information som de ansåg var viktig eftersom de är mer insatta i familjehemssituationen än oss.

4.1 Tillvägagångssätt

Vi var båda eniga om att vi ville skriva om något som rör barn och ungdomar då vi båda två vill arbeta med denna målgrupp när vi är färdigutbildade socionomer. Vi bestämde oss relativt snabbt för att skriva om familjehem. Dock hade vi inte bestämt inom vilken infallsvinkel vi ville göra vår undersökning. Under de år vi har studerat har det förts många diskussioner och uppkommit diverse debattfrågor

i media angående vanvård i familjehem i Sverige, därför beslutade vi oss för att granska detta. En av våra frågeställningar i uppsatsen har varit att undersöka hur kontakten ser ut mellan socialsekreterare och familjehem så fördenskull har vi valt att intervjua båda dessa parter för att få så brett perspektiv som möjligt. Vi hade först tänkt att vi skulle genomföra åtta intervjuer varav fyra med socialsekreterare och fyra med familjehem för att få ett så brett perspektiv som möjligt. Då vi insåg att åtta intervjuer skulle bli för omfattande med tanke på vår tidsbegränsning kortade vi ner antalet intervjuer till sex stycken, tre socialsekreterare och tre familjehem. När vi valde våra intervjupersoner hade vi i åtanke att välja några från en större kommun och några från en mindre kommun då vi ville se eventuella skillnader i samspelet mellan socialtjänst och respektive familjehem. För att få kontakt med socialsekreterarna ansåg vi att telefonkontakt var det mest lämpliga sättet istället för mail då man får en bättre uppfattning om personerna på detta sätt. Efter en påbörjad kontakt har vi sedan kommunicerat via både telefon och mail. Det upplevdes av oss som svårt att få kontakt med de olika socialtjänsterna och det krävdes många olika telefonnummer och vidarekopplingar för att få kontakt med den rätta personen för vårt ändamål. Efter att ha fått kontakt med familjehemssekreterare i den större kommunen bestämde de i sin tur vilket familjehem vi skulle få möjlighet att intervjua. I den mindre kommunen rådde dem oss dock till att söka familjehem genom ett vårdföretag som arbetar med familjehem då de själva söker familjehem genom detta företag. Precis innan intervjuerna skulle genomföras var vi på grund av särskilda omständigheter tvungna att byta ut en av våra intervjupersoner. Vi beslutade oss då för att ringa det vårdföretag som vi haft kontakt med tidigare och fråga om de återigen kunde hjälpa oss att komma i kontakt med ett familjehem. Inför mötet med våra intervjupersoner läste vi på om tidigare forskning inom området och tillhörande ämne då vi ville undvika att ställa frågor till intervjupersonerna som redan är besvarade. Samtidigt ville vi kunna ställa relevanta frågor som vi kunde ha användning för i vår uppsats, vilket vi ansåg att vi gjorde på bästa sätt om vi var pålästa i materialet.

Innan vi verkställde intervjuguiderna skrev vi även bakgrund i vår uppsats för att kunna ha en grund att stå på. Både för att själva vara pålästa om hur det går till i verkligheten och för att hjälpa läsaren att förstå vårt resultat. Att vi valde en underrubrik som handlar om begreppet familjehem beror på att vi ville undersöka hur begreppet uppstod och hur ett familjehem såg ut förr i tiden och även ge en bra förklaring för läsaren vad ett familjehem innebär. Vi valde även att ha med lagar som en egen underrubrik då vi ville fördjupa oss i vilka bestämmelser som finns om familjehemsplacerade barn och lättare kunna förstå varför socialtjänsten arbetar som de gör. Att vi valde att ta upp statistik och ansvar har sin grund i att vi tycker att det är intressant för läsaren att veta hur vanligt det är med familjehemsplaceringar i Sverige och för att vi bedömer att det är viktigt för vår undersökning att veta vem som har hand om de olika ansvarsområdena i en familjehemsplacering. Vi valde även att upplysa om Kälvestensmetoden och BBIC då dessa metoder används kontinuerligt i familjehemsvården och har en avgörande roll för arbetet med familjehemsplacerade barn.

Vi har valt att göra alla citat i vår uppsats kursiverade då vi anser att man på detta sätt lättare kan urskilja dessa från övrig text.

Vi valde att göra en semistrukturerad intervju efter att ha läst om metoden i *Forskningsintervjun – Tekniker och genomförande* (Gillham, 2008). Vi ansåg att

detta var det lämpligaste tillvägagångssättet för vår uppsats då det ges möjlighet till att ställa följdfrågor under intervjuens gång. Vi valde att spela in våra intervjuer med en diktafon då ljudupptagningar erbjuder en permanent och närmast fullständig dokumentation när det gäller det som sägs under intervjun. Att spela in intervjuer på band upplevs ofta som en tydlig fördel då inga störningar i intervjusituationen sker, som det kan göra när man antecknar under en intervju (Denscombe, 2009). Efter intervjun organiserade och bearbetade vi det material som vi fått fram.

4.1.1 Litteratursökning

En litteraturundersökning genomfördes i syfte att få information om hur socialtjänsten arbetar med familjehem, vilka lagar som styr och hur vanlig vanvården i familjehem egentligen är. Vi sökte mestadels litteratur genom Malmö Högskolas biblioteks databas men även genom Malmö Stads Stadsbiblioteks databas och Simrishamns biblioteks databas. Vi valde att söka litteratur i dessa orter dels för det var nära till hands och för att vi har kontakt med dessa bibliotek. När vi har sökt efter böcker har vi försökt att gallra efter inriktning på materialet och ålder på böckerna. Dock har vi valt att ta med någon äldre bok då vi inte hittat någon annan som har varit mer uppdaterad inom valt ämne. Sökningen vi genomförde innefattar undersökning av böcker, rapporter samt övrig information från Internet för att få ett så brett perspektiv som möjligt av svensk information inom området. De sökmotorer vi använder oss av är Libris, Artikelsök samt Google då vi ansåg att vi handskas bra med dessa sökmotorer och för att de sökmotorerna innehåller betryggande relevant information för vårt arbete. När vi har sökt information om familjehem och vanvård i familjehem har vi endast koncentrerat oss på svenska texter, då vi har som syfte att undersöka hur förhållandena ser ut i Sverige. Som sökord har vi använt oss av familjehem, vanvård i familjehem, debatt och barnskyddsutredningen. Vår sökning har varit av allmän karaktär eftersom vi ville få en tydlig översikt och från olika perspektiv.

4.2 Forskningsetik

Innan intervjuerna kunde påbörjas väntade vi på ett godkännande från det etiska rådet. Godkännandet kom den 31 mars 2010, diarienummer: HS60-10/218:22. Båda författarna till denna uppsats medverkade vid intervjutillfället då vi ansåg att det var viktigt att båda två var insatta i mötet med våra intervjupersoner och då vi ansåg att det var viktigt att få med en observation av mötet som inte kunde göras av den person som intervjuade. Den person som observerade var även den person som förde anteckningar då vi inte ville att intervjupersonen skulle känna sig illa till mods genom att bli iakttagen. Intervjupersonerna fick själva bestämma plats där intervjun skulle äga rum, så de kunde känna sig bekväma i situationen och därför delge så bra information som möjligt. Innan intervjupersonerna gett sitt samtycke sände vi ut ett informationsbrev där vi förklarade vad vi ville undersöka och vilka frågor vi tänkte beröra. I informationsbrevet nämnde vi även att intervjupersonernas deltagande var frivilligt och att deras uppgifter skulle behandlas konfidentiellt. Före intervjun upplyste vi intervjupersonerna om de etiska regler som vi hämtat från Denscombe (2000). Dessa innebär bland annat att deras identitet avidentifieras i uppsatsen, att de när som helst kunde avbryta sin medverkan och information som de delgett skulle därmed raderas och att materialet vi fått fram i intervjun endast skulle användas i denna uppsats. Vi underrättade även dem om att uppsatsen publiceras på Malmö Högskolas hemsida. Vi erbjöd intervjupersonerna att ta del av det färdiga intervjumaterialet om så önskades. De som begärt att få titta på materialet innan det publicerades har

fått tillfälle till detta. Till sist ville vi ha ett godkännande av dem att intervjun spelades in på band. I intervjuguiden som har använts till familjehemsföräldrarna fanns inga frågor om vanvård då vi inte ville att dessa skulle känna sig påhoppade. Dock har familjehemsföräldrarna själv tagit upp detta ämne, vilket har gjort att vi har känt oss bekväma med att ställa följdfrågor inom temat.

4.3 Avgränsningar

Vi är medvetna om att fyra parter är berörda i ett ärende om en familjehemsplacering – det placerade barnet, socialtjänsten, familjehemsföräldrarna och de biologiska föräldrarna. Vi har dock valt att inte nämna något om de biologiska föräldrarna i vår uppsats då vi har koncentrerat oss på kontakten mellan socialtjänst och familjehem. Under uppsatsens gång har vi stött på diverse hinder och avgränsningar. Det har varit svårt att få kontakt med socialsekreterare från rätt enhet för bokning av intervjuer och kontakt med familjehem. I ett av fallen uppstod det svårigheter vid kontakt med ett familjehem då socialsekreteraren till att börja med tog på sig ansvaret att kontakta ett familjehem åt oss men veckan innan intervjuerna var tänkta blev vi uppmanade att kontakta en familj på egen hand. I ett annat fall har det varit svårt att få kontakt med socialsekreteraren som även i detta fall har meddelat att hon skulle kontakta ett familjehem för vårt ändamål. Vi har även varit tvungna att byta intervjuperson på grund av särskilda omständigheter, vilket dock inte ledde till något större problem enligt oss.

4.4 Validitet och reliabilitet

Enligt Kvale (1997) är det viktigt att tänka på validiteten och reliabiliteten i en uppsats. *Reliabilitet* är graden av överensstämmelser mellan mätningar med samma instrument och kontrollen av att vi får samma resultat varje gång vi mäter (Olsson & Sörensen, 2007). Man kan även säga att reliabilitet är graden av tillförlitlighet i det vi mäter (Arvidson & Rosengren (2002). I vårt fall är mätinstrumentet våra intervjuguider där vi undersöker hur stora skillnader det blir i svaren i de intervjuer där vi använder oss av samma intervjuguide. Reliabiliteten kan påverkas av slumpmässiga eller tillfälliga egenskaper hos den som utför mätningen (i detta fall författarna), omgivningen, mätinstrumentet (intervjuguiden) och det mätta objektet (intervjupersonerna). Vi måste tänka på vårt tonfall och minspel när vi intervjuar, att vi inte ställer ledande frågor, kontrollera att svaren inte påverkas av trötthet hos intervjupersonen eller störningar från omgivningen (Arvidson & Rosengren, 2002). *Validitet* menas med att man verkligen mäter det man avser att mäta. När vi konstruerar våra intervjuguider är det viktigt att vi väljer frågor som verkligen berör det vi vill undersöka och där vi verkligen kan få de svar vi söker. Vi vill översätta de teoretiska begreppen vi har i vår uppsats till verkligheten, det vill säga hur väl våra teorier stämmer överens med svaren vi får i våra intervjuer (a.a.). Något vi kan tänka oss är negativt för validiteten i vår uppsats är att socialsekreteraren i ett fall har valt vilket familjehem vi ska intervjuar. Detta kan innebära att vi endast får intervjuar de familjehemsföräldrar som har en positiv syn på kontakten och stödet de har rättighet till hos socialtjänsten. Dock anser vi att vi fått en bred bild över socialtjänstens arbete även från dessa familjehemsföräldrar. Något man måste tänka på i vår uppsats är om svaren på våra intervjufrågor kan ses som det Kvale (1997) kallar generaliserbarhet. Eftersom vi endast intervjuar tre socialsekreterare och tre familjehemsföräldrar, samtliga inom samma län, måste man ha i åtanke att dessa inte kan representera alla socialsekreterare och alla familjehemsföräldrar i

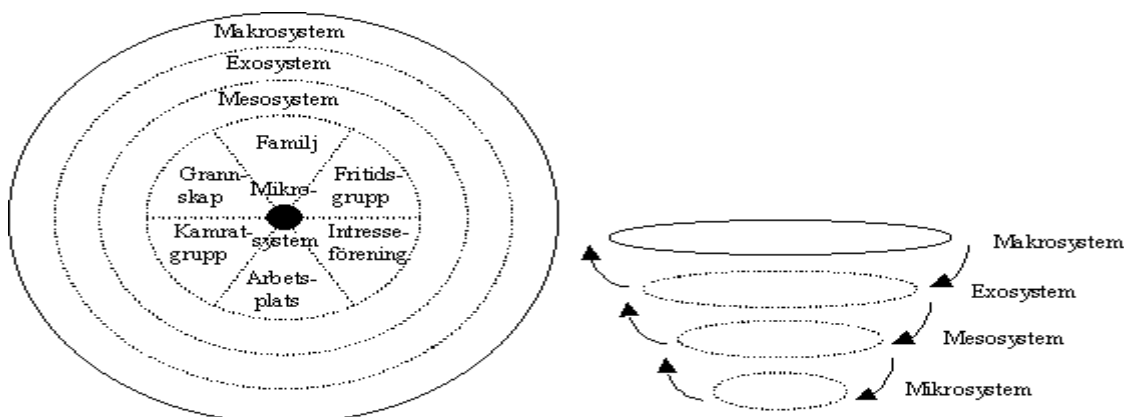
Sverige. För att få kunskap om arbetet utanför detta län har vi därför valt att använda oss av böcker och lagar som är skrivna för hela Sverige.

5. TEORI

I vår uppsats väljer vi att ta upp teorier som psykodynamisk teori, objektrelationsteori, anknytningsteori och utvecklingsekologisk teori då vi anser att dessa är relevanta för vår uppsats. Som vi sa tidigare så bygger Kälvestensmetoden, som är den främsta utredningsmetoden i arbetet med familjehemsplacerade barn, på en psykodynamisk teori vilket gör det intressant för oss att titta närmre på denna (Vinnerljung 2001). Då denna teori är uppdelad i flera olika teorier har vi valt att ta upp objektrelationsteorin och anknytningsteorin under egna rubriker eftersom vi anser att dessa teorier behöver större utrymme än andra inom samma område då de representerar en viktig del i arbetet med familjehemsplacerade barn. Även BBIC är en metod som socialtjänsten använder sig av i arbetet med familjehemsplacerade barn. Denna metod bygger bland annat på anknytningsmetoden och en utvecklingsekologisk teori, vilket gör det relevant att även upplysa om denna (Dahlberg & Forssell, 2006).

5.1 Utvecklingsekologisk teori

BBIC och den engelska modellen Looking After Children System har sin utgångspunkt i John Bowlbys (1907-1990) anknytningsteori och den utvecklingsekologiska teorin som grundades av Urie Bronfenbrenner (1917-2005). Bronfenbrenner utvecklade den utvecklingsekologiska teorin då han såg det som ett problem att all forskning om barnets och den vuxna människans utveckling studerades i kliniska miljöer eller i situationer som inte var naturliga för de människor som studerades. Enligt den utvecklingsekologiska teorin sker barns utveckling i samspel med omgivningen. För att förstå barnet måste man beakta föräldrarnas förmåga och den omgivande miljön. En utredning måste därför omfatta barnets behov, föräldrarnas förmåga och faktorer i familjen och miljön (Dahlberg & Forssell, 2006).

Figur 2.²

² Version av Bronfenbrenners utveckling- och socialekologisk modell (Bronfenbrenner, 1979 i Andersson, 1996 s21 med modifikation)

Barnet ses som mittpunkten i ett ”ekologiskt” (citationstecken i originalet) system, där familjen utgör den närmsta kretsen, men där barnets och föräldrarnas omgivande system också är viktiga faktorer när det gäller att förstå och påverka barnets situation (Börjeson, 2008). I modellens mitt befinner sig barnet alltså i sin närmiljö, det vill säga mikronivån. Barnet och de olika närmiljöerna, till exempel familj, skola och vänskapskrets interagerar med varandra. I dessa närmiljöer pågår ett samspel och relationerna mellan dem bildar i sig ett system som kallas mesonivån. Det är viktigt att personerna i barnets olika närmiljöer har en bra samverkan då dessa påverkar barnets utveckling. På exonivån finns de personer som inte har en direkt påverkan på barnet men som genom dess närmiljö indirekt påverkar barnets utvecklingsmöjligheter. Dessa kan vara föräldrarnas arbete, kommunala resurser och socialtjänstens organisation (Socialstyrelsen, 2006).

5.2 Psykodynamisk teori

Varje människa har sin egen utvecklingshistoria med individuella egenskaper, motiv och inre konflikter vilka utgör individens personlighet. Begreppet personlighet används för att beskriva de psykiska egenskaper en människa bär på vilka gör människan unik och utgör dennes identitet. Dessa egenskaper kan sökas inom individen och har sina rötter i bland annat personens livshistoria (Karlsson, 2001). En del psykologer beskriver dessa egenskaper för psykodynamiska faktorer då det ständigt pågår ett dynamiskt samspel mellan psykets olika nivåer inom individen, samt mellan psyket och omgivningen (a.a.). Dagens psykodynamiska psykologi utgår från en del av österrikaren Sigmund Freuds teorier. Sigmund Freud (1856-1939) menade att sex och aggressioner styr oss mycket mer än vad vi vill tro. Han menade att människan styrs av både medvetna och omedvetna krafter men det är oftast de omedvetna krafterna som kan påverka oss mest. Freud lade grunden till psykodynamikernas synsätt, där man ofta kan finna orsaker till den vuxnes problem i dennes barndom. Psykodynamisk teori har på ett eller annat sätt influerats av psykoanalysen. Den psykoanalytiska teorin bygger på omedvetna psykiska processer som påverkar en människa och bildar en styrkande kraft i dennes utveckling. Teorin bygger även på tankar om att barndomens erfarenheter lever vidare i nuet och har betydelse för forandet av den vuxna personligheten (Havnesköld & Mothander, 2002).

5.2.1 Objektrelationsteori

Psykodynamisk teori utvecklas ständigt och bygger på en rad olika teorier vilken objektrelationsteorin är en av dem. Objektrelationsteorin bygger på Melanie Kleins (1882-1960) psykoanalytiska teori som delvis är en motsägelse mot Sigmund Freuds teori (Cullberg, 1999). Objektrelationsteorin betonar människors sätt att relatera till ”objekt” (emotionellt betydelsefulla personer). Objektrelationsteoretiker lägger stor tonvikt på det tidiga samspelet mellan moder och barn och den betydelse detta har för skapandet av inre psykiska strukturer som är avgörande för individens sätt att relatera till betydelsefulla personer i framtiden (Egidius, 1994). Teorin försöker klargöra hur relationerna till de tidigaste nyckelpersonerna (objekten) har en avgörande roll i barnets personlighet och bidrar till dess utformning (Cullberg, 1999). Med objektrelationsteorin menas det att man sätter det personliga och unika hos människan i centrum. Många objektrelationsteoretiker använder spädbarn som exempel för att beskriva sin teori. De menar att varje spädbarn föds med någonting unikt och icke utbytbar, en unik kärna, som man måste ta hand om. Barnet föds även med personliga

förutsättningar, ett själv, som dock inte är utvecklat. Alla barn är olika med olika behov och förutsättningar. Det som inte räcker för det ena barnet kanske räcker för det andra. Om omgivningen/föräldrarna inte är tillräckligt bra, det vill säga tillräckligt lyhörda för barnets behov och signaler, kan barnets kärna, det sanna självvet, utvecklas negativt (Kzi, 2010). Ett objektrelationstänkande betonar betydelsen av mänskliga relationer. Människor hittar och bekräftar sig själv genom relationer och det är i relation till andra som man kan återupptäcka sidor av sig själv som en gång gått förlorade (a.a.).

5.2.2 Anknytningsteori

Utvecklingslinjerna inom psykoanalysens teoribildning har haft olika betydelser i olika länder. Inom socialt arbete i Europa är anknytningsteorin den teori som har införlivats på senare tid. Denna teori bygger på studier av samspelet mellan föräldrar (främst modern) och barn och har grundats av John Bowlby (1907-1990). Bowlby menar att barnets emotionella och sociala kapacitet byggs upp genom detta samspel (Bernler & Johnsson, 2001).

På senare år har det psykobiologiska anknytningsperspektivet använts mer och mer som teoretisk ram för att tolka barns tidigare beteende. Detta görs för att analysera viktiga faktorer i det tidiga omvårdande relationerna och för att förutspå barns framtida socioemotionella anpassning. I dagsläget används teorin även för att bedöma hur individuella föreställningar om trygghet och närhet påverkar kvalitén på relationer (Havnesköld & Mothander, 2002). Teorin förutsätter att människan skapar inre modeller av både sig själv och personer i dess närhet utifrån upplevelser från hela livet. Enligt Bowlby innebär anknytning till en person att vara starkt benägen att söka närhet och kontakt med denna individ, särskilt vid vissa specifika omständigheter. Det sker negativa effekter i barns utveckling när dessa erfarit en långvarig institutionsvård eller genomgått upprepade byten av modersfigur i tidiga levnadsår. Även i dessa fall har anknytningsteorin haft en stor betydelse för att försöka förklara dessa effekter (Bernler & Johnsson, 2001).

Föräldrarnas balansförmåga i det egna omvårdande beteendesystemet påverkar barnets behov av närhet/anknytning och avstånd/utforskande (Havnesköld & Mothander, 2002). Enligt Bowlby är modern den primära vårdnadshavaren under barnets första levnadsår men utvidgar senare anknytningsbeteendet till andra betydelsefulla människor som till exempel syskon och fadern. Forskning tyder på att barnet kan utveckla parallella anknytningsrelationer under de första levnadsåren och att Bowlby's teori om att modern är den första viktiga närlkontakten är en avspeglning av omsorgens organisering i (det västerländska) samhället och inte beroende på naturens ordning (Börjeson, 2008).

Börjeson nämner i sin bok att även separation är en av anknytningsteoriens grundläggande tema och inte endast anknytning. Han talar inte enbart om fysisk separation utan *separationstemat kan leva inom relationen* (kursivering i originalet) och skada barnets strävan efter närhet till primärobjektet. Som exempel nämner han "det oönskade barnet" (citationstecken i originalet). Placering i familjehem kan vara en form av separation, skriver han. Det tidiga samspelet, den nära relationen, är den process som skapar människan och dennes grundläggande existentiella villkor. Det är relationen som skapar barnets medvetande om sin existens i världen. Relationen skapar även barnets jagmedvetna förståelse av

världen. Att en människa kan benämna sig själv ”jag” är följden av ett nära samspel med en annan människa, utan samspel inget ”jag” (Börjeson, 2008).

Om primärobjektet har en oregelbunden närvaro eller tillgänglighet till barnet kan detta provocera barnets goda anknytning till primärobjektet. Om primärobjektets gensvar är svårt att förutsäga skapar detta en svårighet som barnet inte kan behärska. Barnet har svårt att skilja mellan situationer ifall det bemöts av glädje och värme eller om det är ett tillfälligt avståndstagande från primärobjektet. Barnets relation till de biologiska föräldrarna kan ha en stor påverkan på hur barnet senare knyter an till ett eventuellt familjehem. Enligt studien ”Barn i krisprojektet” är den mest försvårade omständigheten för ett placerat barn då ett barn tidigare blivit bortstött av primärobjektet. Då barnet blivit bortstött av primärobjektet kan detta leda till djupgående och varaktiga konsekvenser då barnet under sina första levnadsår alltid stävar efter att bli älskad. När barnet kommer till ett nytt hem kan han eller hon visa på en god anpassning till ytan medan de i själva verket har ett kaotiskt inre. Då barnet känner rädsla för att än en gång bli bortstött, denna gången av familjehemsföräldrarna, vågar det inte visa sin inre smärta. En direkt nedgång av anknytningsprocessen är de fall då barnet utsätts för övergrepp från föräldrarnas sida, eller då denna inte kan skydda barnet i sådana sammanhang. Därtill kommer risker för svåra psykiska skador när det gäller barnets identitet och självaktning. En god anknytning beror i hög grad på föräldrarnas kunskap om barnets behov under dess olika utvecklingsfaser. För att samspelet ska kunna utvecklas och fördjupas måste föräldern kunna tolka barnets signaler (a.a.).

6. RESULTAT

Våra intervjupersoner består av aktiva familjehemssekreterare/socialsekreterare och familjehemsföräldrar med olika långa erfarenheter inom yrket. Både familjehemmen och socialsekreterarna/familjehemssekreterarna är belägna och yrkesverksamma i både stora och små kommuner. De intervjupersoner som är yrkesverksamma inom socialtjänsten har olika benämningar på sin yrkesroll beroende på i vilken kommun de arbetar i. I den mindre kommunen benämns intervjupersonen som socialsekreterare, medan intervjupersonen från den större kommunen benämns familjehemssekreterare. Den tredje intervjupersonen som är yrkesverksam inom socialtjänsten arbetar inte enbart med familjehem vilket gör att även hon benämns socialsekreterare. På grund av dessa olika benämningar kommer vi i fortsättningen endast att använda oss av beteckningen socialsekreterare för att göra läsningen lättare. Åldern på våra intervjupersoner varierar från 40-65 år. Samtliga av de intervjuade socialsekreterarna är kvinnor medan familjehemsföräldrarna består av tre kvinnor och en man. I ett av familjehemmen arbetar intervjupersonerna som familjehemsföräldrar på heltid. I ett annat familjehem arbetar endast kvinnan som familjehemsförälder på heltid medan mannen är verksam inom annat yrke. I det tredje familjehemmet har båda parterna yrken vid sidan om. Dock arbetar de aldrig utanför hemmet under samma dagar. I samtliga fall har de intervjuade familjehemsföräldrarna egna biologiska barn. Alla är dock inte hemmaboende.

6.1 Intervjuer med socialsekreterare

En av socialsekreterarna har utbildning i en så kallad PRIDE-utredning, en liknande utredningsmetod som Kälvesten, medan en annan har Kälvestensutbildning. Den tredje har ingen vidareutbildning gällande familjehemsplaceringar, men hon nämner hon att de flesta som arbetar med familjehem har utbildning i handledning och utredningsmetoder. Denna sekreterare berättar även att medelåldern på familjehemssekreterare ofta är hög. De flesta har tidigare arbetat ett antal år inom socialtjänsten som socialsekreterare och utredande socialsekreterare på barn och ungdom. Hon berättar även att det erbjuds metodutbildning och handledningsutbildning men detta beror på vad förvaltningen har för resurser. En annan socialsekreterare berättar att de får vidareutbildningar för att kunna följa utvecklingen i det sociala arbetet. En annan socialsekreterare påpekar att det är viktigt att bejaka sig själv, vilka roller man har. Som familjehemssekreterare är det viktigt att vara självkritisk och kunna analysera sig själv, säger hon.

6.1.1 Innan en placering

På frågan hur processen ser ut innan ett familjehem blir godkänt av socialnämnden svarade alla socialsekreterare att de använder sig av Kälvestensutredningen. En av intervjupersonerna nämner att man använder sig av denna metod i hela Sverige men med variationer. Samma person säger sig även tro att mindre kommuner inte har samma rutin på utredningarna som de större kommunerna, då de inte har lika många familjehem och därför inte håller samma tempo när det gäller familjehemsplaceringar. Socialsekreterarna berättar att utredningen tar upp till tio veckor om familjen som utreds är nyrekryterad. Om familjen sedan tidigare är utredd eller om andra myndigheter skyndar på för att få barnet placerat kan utredningen gå fortare, cirka sju veckor eller kortare säger samma sekreterare. Hon poängterar dock att utredningen måste ta den tid som behövs för att alla parter ska känna sig bekväma i beslutet. Samtliga intervjupersoner nämner att om familjen redan har genomgått en hel utredning tidigare, görs endast en komplettering då ett nytt barn ska placeras. En av sekreterarna beskriver detta som en modifierad variant av Kälvestensutredningen. Eftersom samtliga socialsekreterare som vi intervjuat går efter Kälvestensutredningen påbörjas inte en utredning förrän ett barn är aktuellt för placering. Samtliga förklarar att utredningen påbörjas genom att socialsekreteraren åker hem till det eventuella familjehemmet för att föra en intervju med båda föräldrarna, både var för sig och tillsammans. Två av socialsekreterarna nämner att de alltid är två sekreterare som genomför intervjuerna medan den tredje socialsekreteraren förklarar att det händer att det endast är en som genomför intervjuerna då det är ont om resurser. Finns det biologiska barn i familjen ska även dessa intervjuas, nämner två av socialsekreterarna. En av socialsekreterarna påpekar att man under utredningen inte endast undersöker de rumsliga möjligheterna för att ta emot ett placerat barn utan även de känslomässiga möjligheterna. Samma socialsekreterare nämner att det inte behöver finnas något att klaga på hos den sökande familjen men att deras arbetsliv, barnens fritidsysselsättningar eller deras fritid tar så pass mycket utrymme att de inte har det känslomässiga utrymmet som krävs för att ta emot ett familjehemsplacerat barn:

Vi är måna om att man ska ha en så stabil situation som möjligt om man ska ta hand om någon annans barn.

Något samtliga intervjupersoner poängterar är att de alltid begär polisregister, register från kronofogden samt det sociala registret. En av dem nämner även att de frågar efter referenser från tidigare arbetsgivare eller referenser som familjen själv väljer om de inte blivit utredda tidigare. Om familjehemmet redan har ett barn placerat hos sig måste den kommun som har hand om den placeringen kontaktas för att ge sitt medgivande till att ännu en placering görs i samma hem, berättar en av intervjupersonerna. Hon förklarar att detta ska göras med hänsyn till det barn som redan är placerat. Hon nämner dock att det i vissa fall inte sker. Samma socialsekreterare förklarar att när de har tagit ett beslut som de anser är det rätta för barnet ansöker de i sin tur till myndighetsutskottet, socialnämnden, där det formella beslutet tas på socialtjänstens rekommendation. En av våra intervjupersoner anser att hon inte hinner med en utredning på tio veckor och att det borde finnas mer tid för att matcha barnet med rätt familj. Hon nämner även att hon inte anser sig känna barnet tillräckligt väl för att kunna göra en bra matchning då hon inte träffar barnet innan placeringen utan endast får skriftlig information om honom eller henne. Samma sekreterare upplyser oss om att hon tycker det är problematiskt att placera tonåringar i familjehem. Hon skulle helst vilja finna en annan lösning eller ett alternativ till familjehem för tonåringar då hon hänvisar till statistik att det flesta sammanbrott i familjehem är med tonåringar. Hon påpekar dock att det är de själva på socialtjänsten som ska ta ansvaret fast det oftast är tonåringarna själva som får bära skulden vid ett sammanbrott.

På vår nästa fråga till socialsekreterarna om familjerna måste genomgå några utbildningar innan de blir godkända som familjehem får vi tvetydiga svar. Två av intervjupersonerna svarar att det inte finns någon obligatorisk utbildning för nya familjehem, medan den tredje intervjupersonen först säger att det finns obligatorisk grundutbildning men säger sedan att alla inte går på den av olika skäl som till exempel tidsbrist. Hon menar att denna obligatoriska grundutbildning ska vara obligatorisk i efterhand även för de familjehem som varit aktiva sedan tidigare. Hon berättar att familjehemsföräldrarna bland annat får lära sig lite om de aktuella lagarna och vad det innebär att vara familjehem under dessa utbildningar. En av de socialsekreterare som säger att det inte finns någon obligatorisk utbildning nämner dock att de erbjuder en grundkurs som de är väldigt måna om att deras familjehem ska delta i innan de får sitt första placerade barn. Hon förklarar att denna utbildning sker cirka fem kvällar under en termin tillsammans med redan erfarna familjehem. Även denna socialsekreterare berättar att utbildningen innehåller information om lagstiftning och vad det innebär att vara familjehem. Hon nämner även information om hur utredningsprocessen ser ut, hur kontakten med socialtjänsten ska vara, hur kontakten med de biologiska föräldrarna kan se ut, vad man kan ställa för krav och vad man kan förvänta sig. Hon berättar även att de erbjuder temakvällar för redan aktiva familjehem, utbildningar för familjehem med tonåringar och påbyggnadsutbildningar för familjehem som har placerade barn med funktionshinder eller diagnoser.

6.1.2 Information

Vi är intresserade av hur sekretessen ser ut mellan familjehemmen och socialtjänsten då vi anser att det är viktigt för barnets vård att familjehemsföräldrarna är väl informerade om barnets hälsostatus och tidigare upplevelser. Samtliga socialsekreterare påpekar vikten av att berätta de dem anser krävs för att familjehemmet ska kunna fatta ett beslut om en placering:

De behöver ju veta så mycket som möjligt för att dem ska känna att de har fattat rätt beslut i sin familj. Vi berättar så mycket som vi behöver och som vi tycker att familjehemmet behöver veta. Det är så mycket som möjligt av den informationen som vi har om barnet. Man får avväga, är det här något viktigt för barnet att familjehemmet får veta eller är det viktigt för mig eller är det viktigt över huvudtaget.

En av intervjupersonerna förklarar att de berättar om kön, ålder och vad barnet har varit med om för det eventuella familjehemmet. Hon förtydligar även att de aldrig nämner barnets eller de biologiska föräldrarnas namn innan familjen har bestämt sig för att godkänna placeringen. När placeringen har godkänts träffas socialsekreteraren, barnet, de biologiska föräldrarna och det nya familjehemsföräldrarna varandra. Vid detta möte häver de själva sin sekretess. Vidare berättar hon att familjehemmet får skriva på ett sekretessavtal även om de egentligen inte har någon sekretess för utomstående. En annan av våra intervjupersoner berättar att de inte alltid vet allting om barnet av någon anledning och att det kan komma fram information till familjehemsföräldrarna efter hand genom antingen de biologiska föräldrarna eller barnet. Hon menar att familjehemsföräldrarna då kan känna att de borde ha fått denna information tidigare av socialtjänsten.

6.1.3 Kontakten med familjehemmet

När vi frågar hur ofta socialsekreterarna träffar familjehemmen får vi likartade svar. En sekreterare menar först att de träffar sina familjehem fyra gånger om året då det är minimum i det nya lagförslaget. Dock berättar hon vidare att det inte alltid finns tid att besöka familjehemmen fyra gånger om året, utan det blir två gånger om året som den nuvarande lagen säger och då prioriteras de familjehemmen med små barn först. Hon anser att det krävs mer pengar för att det nya lagförslaget ska fungera. En av de andra intervjupersonerna hänvisar också till lagen och lagförslaget. Hon säger att de försöker träffa familjehemmen fyra gånger om året, men att de inte har resurser nog till att lyckas med detta. Vilket resulterar i att det endast blir två gånger om året. Hon förklarar även att vid hembesöken åker familjehemsekreteraren ut tillsammans med det placerade barnets socialsekreterare för att kunna träffa sina klienter, både själva och tillsammans med resterande parter. Även den tredje intervjupersonen hänvisar till lagen, att de har ett minimum på två gånger om året att träffa sina familjehem. Dock är detta en mindre kommun där samma socialsekreterare agerar som familjehemsekreterare och det placerade barnets socialsekreterare, så det finns ingen garanti på att mer än en person besöker familjehemmet vid uppföljningsmötena. Hon säger även att det ofta blir fler besök än deras minimum då ungdomar har en tendens att krångla till det.

På frågan hur kontinuerlig telefonkontakten är mellan familjehemsföräldrarna och socialsekreterarna, får vi olika svar. En socialsekreterare menar att det är olika beroende på den placerades ålder, problematik och hur vana familjehemsföräldrarna är med att ha placerade barn boende hemma hos sig. Hon berättar vidare att vid den första inskolningsperioden som är under ett halvår är kontakten tät för att familjehemmet och barnet ska känna att de får stöd men

desto längre tid det går desto mer avtar kontakten för att det placerade barnet ska känna att denne lever i en så normaliserad tillvaro som möjligt:

De ska kunna ha det precis som de flesta andra och ska kunna känna att det är deras familjehem. Då kanske man medvetet försöker att finnas där så lite som möjligt.

En annan sekreterare menar att det är väldigt olika, att det finns de familjer som hon talar med flera gånger i veckan medan vissa familjehem endast kontaktar henne då det har hänt något i familjehemmet. Hon påpekar även vikten av att vara professionell i sådana samtal, att de kontaktar henne för att pratat om saker som rör familjehemsföräldrarnas uppdrag eller för att de behöver ett bollplank. Socialsekreteraren i den mindre kommunen förklarar att de har väldigt god telefonkontakt med sina familjehem då de träffas mer sällan men att detta endast kan ske på kontorstid. Med ungdomarna är det lättare att hålla telefonkontakt då de även använder sig av sms, berättar hon.

Vi frågade vidare om vilket stöd och vilken hjälp de kan erbjuda sina familjehem. En av intervjupersonerna förklarar att de erbjuder handledning men att detta mest sker över telefon då de inte har tid att träffas. Hon berättar vidare att eftersom det är en mindre kommun finns det ingen social jour att ringa till efter kontorstid, men skulle familjehemmen uppleva att de behöver prata med någon akut så finns socialnämndens ordförandes telefonnummer i telefonkatalogen. Det händer att de placerade ungdomarna talar in meddelanden eller skickar sms utanför kontorstid till sekreterarnas mobiltelefoner men hon förklarar att då får de vänta tills nästa kontorsdag. En annan socialsekreterare berättar att de har möjlighet att erbjuda sina familjehemsföräldrar handledning. De kan sätta in akut handledning vid behov och även strukturerad handledning vid behov, berättar hon. Sekreteraren förklarar att när familjehem får ett allmänt svårt uppdrag så erbjuder de strukturerad handledning i form av bokade möten under en halvårsperiod åt gången. Räcker inte dettas så kan de även ta in utbildade handledare för familjehemsföräldrarna. Dock finns det de familjehem som anser sig inte behöva denna variant av handledning eller ha tid till detta berättar hon. Det finns även en social jour i kommunen där hon arbetar, där familjehemsföräldrarna kan ringa vid behov utanför kontorstid. Samma sekreterare talar vidare om det placerade barnets möjligheter till stöd och hon säger då att de alltid kan ringa respektive socialsekreterare. Dock säger hon senare att det placerade barnets socialsekreterare inte har någon renodlad samtalskontakt i behandlande syfte utan är den som är vårdansvarig och ska känna barnet och föräldrarna så bra som möjligt för att kunna bevilja andra insatser. Hon förklarar att barnets socialsekreterare ska agera som ”spindeln i nätet” och knyta kontakter. Hon eller han kan bland annat, om det placerade barnet har ett behov av samtalskontakt, bevilja ett bistånd för öppenvård eller skriva en remiss till Barn och ungdomspsykiatri (BUP). Vår tredje intervjuperson berättar att de själva får handledning och erbjuder sina familjehem kontinuerlig, daglig handledning. Skulle det behövas, säger hon, så kan de erbjuda resurspsykologer och familjeforum som arbetar stödande för familjehemsföräldrarna. Hon förklarar:

Alltså vi sätter in det vi tror behövs. Det vi tror att dem behöver. Om vi tror att det kan hjälpa så att den här placeringen blir bra så gör vi det men tror man att det här aldrig kommer bli bra så får man flytta på barnet.

Hon berättar vidare att det även finns en social jour som familjehemmen kan ringa vid behov utanför kontorstid. Hon stänger däremot aldrig av sin mobiltelefon, vilket hon menar resulterar i att hon i princip aldrig får samtal utanför arbetstid:

Det är undantagsfall. Det är absolut speciellt. Sen är det vissa som ringer men då vet jag att det här kan vara till måndag.

6.1.4 Att arbeta för att eliminera riskerna för vanvård

Vi frågar samtliga intervjupersoner hur de arbetar för att eliminera riskerna att familjehemsplacerade barn och ungdomar blir utsatta för vanvård. En av de socialsekreterare vi intervjuar påpekar att det har skett flertalet lagförändringar sedan detta fenomen uppmärksammades. Hon säger även att det tyvärr alltid kommer att finnas familjehemsföräldrar som inte borde vara det, men att så är det inom alla branscher. Hon förklarar att de inte kan vara i familjehemmet dygnet runt för att kontrollera att allt stämmer. I så fall kunde barnen lika bra bo på en institution och även där finns det missförhållande som kommer fram emellanåt. Det kan ske förändringar i familjehemmet som de inte berättar för sekreteraren säger hon. Hon menar att:

De sköter sina jobb, dem har fungerande hem, har fostrat sina egna barn och sen blir det ju så att det blir alkoholister där också som börjar dricka när det händer någonting. De skiljer sig men dem ringer inte oss och frågar först ifall de får bli alkoholist.

Hon säger att vissa saker hade de kanske upptäckt vid flera besök i familjehemmet men att en ökad förståelse och kommunikation är det viktigaste elementet för att undvika vanvård då det blir svårare att dölja något sådant för någon man känner väl. Hon berättar även att det har hänt att hon känner i luften att något inte stämmer men att det kan vara att familjehemsföräldrarna har en annan personlighet och tänker annorlunda helt enkelt. Hon talar vidare om att personalomsättningen är ett problem då det tar tid att bygga upp ett förtroende hos ett familjehemsplacerat barn och desto bättre förtroende barnet har, desto mer berättar denne för socialsekreteraren. En av de andra socialsekreterarna berättar att de arbetar intensivt i början av relationen för att skapa en bra kontakt så att familjehemsföräldrarna känner ett förtroende att våga be om hjälp eller våga berätta att de är i en situation de inte klarar av, eller att vara familjehem var inte som de hade tänkt sig. Hon berättar vidare att de träffar det placerade barnet och familjen så mycket som de har utrymme för. De arbetar även mycket på att barnet ska känna att de tar barnet på allvar så att denne ska våga berätta om sin situation i familjehemmet. Hon påpekar att det därför är viktigt att träffa barnet enskilt. Hon hänvisar till det nya lagförslaget att de ska träffa det placerade barnet minst fyra gånger per år. Detta tycker hon är ett steg i rätt riktning. Dock kan hon inte se att detta ska göra någon skillnad, då det krävs mer än så för att barnet ska känna förtroende för socialsekreteraren. Hon menar att det är svårt för barn att berätta om missförhållanden då de är väldigt lojala, både mot familjehemsföräldrarna och de biologiska föräldrarna. Hon säger:

De är väldigt utsatta i sin situation, ännu mer utsatta än barn som far illa hemma hos de biologiska föräldrarna. Familjehemsföräldrarna kanske är de enda vuxna som de har tillgång till och blir man utsatt utav dem kan det vara svårt att våga berätta. Man vet inte vad som kan vänta en och det som kan vänta kan vara något ännu jobbigare.

Vår tredje intervjuperson hänvisar till BBIC då denna metod utarbetades efter att ha uppmärksammat vanvård i familjehem i England. Hon talar om BBIC:s nio behovsområden vilka ska minska riskerna för förekomsten av vanvård. För att motverka förekomsten av vanvård och stämna av med familjehemmet och det placerade barnet om deras livssituation har de uppföljningsmöten som bygger på frågor utifrån BBIC:s metod. Då hon mest arbetar med ungdomar berättar hon att hennes erfarenhet är att vanvård hörs:

Ungdomar sticker, de ger fingret till familjehemmet och drar. Alltså de skriker väldigt högt om det skulle förekomma.

6.2 Intervjuer med familjehemsföräldrar

Antalet år som våra intervjuade familjehemsföräldrar har varit familjehem varierar. Ett av hemmen har varit verksamma sedan 1974 och har sammanlagt haft cirka 80 barn. De började som familjehem efter att de under några somrar tog emot så kallade sommarbarn/feriebarn då de inte kunde få egna barn. Allt eftersom tiden gick kände de sig ensamma efter att sommarbarnen åkt hem och bestämde sig då för att ringa runt till olika kommuner, vilket resulterade i att de fick sitt första fosterbarn som det kallades på den tiden. Barnens boendetid varierar. En del bor där endast några veckor medan andra kommer som spädbarn och flyttar när det är dags att skaffa eget. Som mest har paret haft 12 stadigvarande barn samtidigt. Ett annat familjehem har varit verksamma i 16 år och började sin karriär då en släkting behövde ett boende till sitt barn. De har alltid tyckt om ungdomar och varit de som har funnits till hands när någon har behövt hjälp. Denna familj har tagit emot 22 barn men då även jourhemsplaceringar och kontaktbarn. Den längsta familjehemsplaceringen var på elva år. Åldern på de placerade barnen har varierat men har ofta följt de biologiska barnens ålder. Det tredje familjehemmet har endast varit aktivt sedan 2003 men vår intervjuperson har långt innan dess funderat på att bli familjehem. Intervjupersonen har länge arbetat inom Kronofogden och har på så sätt kommit i kontakt med barn som farit illa och kände att hon till slut inte kunde fortsätta utan att göra något. Under sin tid som familjehem har de tagit emot sju placeringar varav samtliga har varit ungdomar och nästan alla har stannat till den dag de har fått egen lägenhet. Två av familjehemmen arbetar för tillfället för ett vårdföretag som i sin tur hyr ut sina tjänster till socialtjänsten men dessa har arbetat för socialtjänsten tidigare.

6.2.1 Processen för att bli ett godkänt familjehem

På frågan hur processen såg ut innan familjerna blev godkända familjehem svarar två av intervjupersonerna att de genomgått en Kälvestensutredning medan den tredje intervjupersonen svarar att de inte fick genomgå någon Kälvestensutredning, antagligen på grund av att den inte fanns på den tiden. I båda de fall där familjehemsföräldrarna blivit utredda genom Kälvestensmetoden

har de träffat två socialsekreterare i hemmet, dock inte tillsammans utan de har suttit i vars ett rum med vars en socialsekreterare. I utredningen berättar intervjupersonerna att det har ställts väldigt ingående frågor om både barndom, tidigare erfarenheter och nutida livssituation. Efter att Kälvestensutbildningen var klar fick familjehemmet barnet väldigt fort, berättar en av intervjupersonerna. Samtliga familjehem berättar att de har fått genomgå många utredningar under tiden de varit familjehem men att dessa endast är påbyggnader utifrån den tidiga utredningen. De har inte heller träffat socialsekreterarna för att utredas var och en för sig efter att den stora utredningen gjordes. Två av intervjupersonerna nämner att de har genomgått en hel utredningsprocess två gånger under sin tid som familjehem, medan den andra intervjupersonen endast har genomgått en hel utredning vilken gjordes med anledning att få bli adoptivfamilj. Även i denna utredning förklarar intervjupersonen att det kom hem två socialsekreterare som utredde föräldrarna på vars ett håll med ingående frågor om deras tidigare och nuvarande liv:

Det kändes som dem skulle gå in i sängkammaren och titta på.

Efter att de övergripande utredningarna har genomförts berättar samtliga intervjupersoner att de har genomgått mindre utredningar innan ett nytt barn ska placeras. Dessa utredningar har gjorts genom komplettering av den första utredningen.

Alla intervjupersoner berättar att de varit tvungna att lämna polisregister, socialregister och utdrag från kronofogdens register innan de blivit godkända familjehem.

Vi ställer frågan om familjerna var tvungna att genomgå någon utbildning innan de blev familjehem och då svarade samtliga att de inte behövde detta. Dock nämner de att dem har varit på mindre utbildningar, kurser och föreläsningar under åren som familjehem. En av intervjupersonerna berättar att hon har genomgått en grundutbildning för familjehemsföräldrar i efterhand, då det nu är ett krav i den kommunen hon arbetar för.

6.2.2 Information

Vi är även intresserade av om familjehemsföräldrarna anser att de får tillräcklig information om den unge innan han eller hon blir placerad i deras hem och om de anser att denna information är viktig i arbetet med den unge. Två av intervjupersonerna uppger bestämt att de inte får veta så mycket som de anser sig behöva, medan den tredje intervjupersonen först uppger att hon får veta mycket men säger sedan att hon inte tror att socialsekreterarna själva har hela sanningen. Hon säger:

Det är en sådan stor omsättning bland annat för socialsekreterare och det är så mycket som händer där. Där är så fullt och det är så jobbigt många gånger med dem olika förvaltningarna så man har inte så mycket kött på benen när man levererar sina barn eller ungdomar.

Hon nämner att det är viktigt att ha så mycket information som möjligt innan ett barn blir placerat då man lättare kan göra en bedömning om man kan ge den vård som barnet behöver och om man har de resurser som barnet kräver. En av de intervjupersoner som arbetar för vårdföretaget istället för socialtjänsten nämner att socialtjänsten ger all information till företaget som i sin tur ger vidare informationen till familjehemsföräldrarna. Hon medger att det säkert kan försvinna information på vägen och att informationen kan missuppfattas då den går i två led. Hon nämner dock att de även själva träffar socialtjänsten ibland och får information då med. En av intervjupersonerna berättar om en händelse då de skulle få en placerad pojke som inte kunde gå. Det visade sig senare att denna pojke inte endast satt i rullstol utan även hade epilepsi och gick på medicin. Efter några veckor kom det även fram att pojken var förståndshandikappad och allergisk. En annan berättar om familjehemsplacerade barn med diagnoser, där barnen inte har blivit utredda för diagnoser och där man inte har talat om i förväg att barnet troligtvis lider av någon diagnos. Även vår tredje intervjuperson berättar om ett fall där den placerade hade en diagnos som hon inte fått vetskap om före placeringen och som gjorde att den placerade inte kunde bo kvar i familjehemmet:

Den här tjejen hade då en borderline också, fick vi reda på sen. Den här tjejen gick upp och ner och var väldigt psykisk instabil, hörde röster och beskyllde oss för både det ena och det andra. Det fattade inte vi från början och hela familjen gick igång och även dem andra placerade barnen och vi tyckte det var jätteobehagligt.

6.2.3 Kontakten med socialtjänsten

Vi undrar hur ofta familjerna träffar sina socialsekreterare, både den som barnet har kontakt med och den som de själva har kontakt med. Svaren är även här tämligen lika. Samtliga intervjupersoner förklarar att de träffar socialsekreteraren väldigt sällan. Dock nämner en av dem att hon upplever att socialsekreteraren har mer kontakt med familjen i början av en placering. De andra två berättar att socialsekreterarna ofta endast träffar familjen en gång per halvår, då det är en skyldighet enligt lagen, om de anser att vården flyter på bra. Samtliga intervjupersoner nämner att socialsekreterarna träffar barnen enskilt vid de tillfällen de är och hälsar på i familjen. Vi frågar även hur ofta de och barnen talar i telefon med socialsekreterarna. En av intervjupersonerna svarar då att de oftast talas vid då hon ringer. Hon säger även att hon är noga med att barnen ska ha en egen kontakt på förvaltningen som de kan ringa om de skulle behöva men att de sällan gör det. Ungdomarna är inte så glada för socialförvaltningen över huvudtaget, säger hon. En annan intervjuperson säger att hon har tät telefonkontakt med den socialsekreterare som bor långt ifrån familjen och att även det placerade barnet har det. Den tredje intervjupersonen berättar att barnen sällan har telefonkontakt med socialsekreteraren utan endast talar med henne under besöken. Hon tycker dock att hon själv har en bra telefonkontakt med de olika socialtjänsterna när barnen är nyplacerade, men att det är svårt när socialsekreterarna går på semester. Hon anser att socialsekreterare i mindre kommuner oftast inte har någon rutin på hur de ska arbeta med familjehemsplaceringar och att det lätt blir kaos. Hon säger också att man märker när en socialsekreterare är överbelastad och att även detta oftare berör de mindre kommunerna:

Ja sen tror jag att i vissa kommuner har dem ingen rutin på det här. Dem både rekryterar och har familjehem. Om vi tar till exempel (...)kommun, där har vi fått barn ifrån, de har ingen rutin, dem vet inte hur dem ska göra. Det är kaos helt enkelt. Och det har säkert att göra med att de inte har haft så många familjehem. Sen märker vi ju också om det är socialsekreterare som är överbelastade. Sen kan det ju vara så att de har en massa fall sen får dem ett akutärende som tar 100 % av deras tid och då blir det ju kaos.

Vår sista fråga är vilket stöd familjehemmen får av socialtjänsten och ifall familjehemsföräldrarna anser att de är i behov av något stöd. Samtliga familjehemsföräldrar bedömer att de inte är i behov av något stöd från socialtjänsten. Som sagt så arbetar två av våra intervjupersoner åt ett vård företag som i sin tur arbetar för socialtjänsten. De anser att de får ett bra stöd av detta företag, ett stöd som man möjligen inte får på samma sätt hos socialtjänsten, säger dem. Den ena intervjupersonen nämner en händelse då hennes familj hade behövt stöd och handledning av socialtjänsten i samband med att ett av de placerade barnen hade flyttats till ett annat boende men då socialtjänsten nekade dem detta stöd eftersom barnet inte bodde hos familjen längre. Hon berättar:

När jag på måndagen ringer till socialförvaltningen och säger; kan vi komma till er, vi behöver prata? Både jag och min man och barnen mår jättedåligt - Nä, hon är inte placerad hos er längre.

Samma intervjuperson nämner dock att hon tror att hon skulle få stöd från socialtjänsten i andra fall om hon hade bett om det. Den andra intervjupersonen som arbetar för detta vård företag berättar att familjen har en egen konsulent som de kan ringa när som helst och när denna konsulent är på semester kan man alltid ringa jourtelefonen. Hon menar att man inte skulle få samma stöd hos socialtjänsten då de endast har telefontid på dagen. Den intervjuperson som arbetar för socialtjänsten uppger att de kan få stöd på dagtid då socialsekreteraren arbetar men inte annars. Hon nämner att en del socialsekreterare är väldigt duktiga på att ringa tillbaka om de inte har svarat tidigare men att det även finns de socialsekreterare som man får ringa gång på gång och maila flera gånger utan att de hör av sig. Hon säger att hon får det stöd hon behöver men påpekar även att stödet inte hade räckt om hon varit ny som familjehem. Denna intervjuperson nämner också att de har fått hjälp med praktiska prylar av socialtjänsten då de till exempel har tagit emot ett spädbarn. De har då fått en så kallad grundutrustning där det ingår spjålsäng, barnstol med mera. Samma intervjuperson nämner även att de har fått extra handledning vid tillfällena då de har haft extra svåra fall.

6.2.4 Vanvård i familjehem

Även om vi själva väljer att inte ta upp frågor om vanvård när vi intervjuar familjehemsföräldrarna tar samtliga upp ämnet själv vilket gör att vi känner oss trygga med att ställa följdfrågor. Alla intervjuade familjehemsföräldrar har någon gång mött ett barn som råkat ut för missförhållanden i tidigare familjehem. En av föräldrarna berättar om en pojke som vantrivts i ett familjehem då familjehemsföräldrarna sagt åt honom att han inte fick äta så mycket som han gjorde, då han åt dem ur huset. Pojken hade även blivit hotad med kniv av ett

annat placerat barn men då pojken tog upp detta med familjehemsföräldrarna lade de bara locket på. En annan familjehemsförälder säger:

Jag har själv haft ungdomar som har berättat katastrofala saker och då bli man ju mörkrädd. Vi har haft en ungdom som har berättat att dem var hos en familjehemsamma som var narkoman.

Vi frågar intervjupersonen vad hon tror är orsaken till att denna familjehemsamma får fortsätta som familjehem och vad hon tror skulle kunna förhindra att dessa personer får vara kvar i systemet. Hon förklarar att det placerade barnet berättat hur han kände sig när familjehemsammans satt och somnade men när socialsekreteraren skulle komma på besök bakade hon alltid bullar och då kunde det placerade barnet inte riktigt säga ifrån. Hon tror att man lättare skulle upptäcka sådana här situationer om socialsekreterarna gör spontana besök, kommer och hälsar på utan att boka in en tid.

7. ANALYS

Syftet med denna uppsats var att ta reda på hur socialtjänsten arbetar med familjehem i Sverige och undersöka eventuella brister i utredningar och uppföljning av familjehemsplaceringar som kan leda till vanvård. Enligt våra intervjuer har familjehemsföräldrarna och socialsekreterarna liknande uppfattningar gällande socialtjänstens arbete med familjehemsplacerade barn. I vår analys utgår vi från våra frågeställningar för att försöka få ett svar på dem.

7.1 Processen för att bli ett godkänt familjehem

7.1.1 Frågeställning 1

Vår första frågeställning berör hur processen ser ut för att bli godkänd som familjehem av socialnämnden och om det finns brist i denna som kan vara en av anledningen till att vanvård uppstår. Enligt vårt resultat svarar samtliga intervjupersoner snarlikt om hur processen ser ut, vilket tillvägagångssätt som tillämpas. Både familjehemsföräldrarna och socialsekreterarna nämner att socialtjänsten använder sig av Kälvestensutredningen när man utreder nya familjehem och en modifierad variation vid varje ny placering. Båda parter förklarar även att utredningen innehåller många ingående frågor där man bland annat tar upp frågor som berör föräldrarnas bakgrund, relationer och utrymmet för att ta emot ett placerat barn såväl känslomässigt som rumsligt. En av socialsekreterarna nämner att det inte behöver finnas något att klaga på hos den sökande familjen men att deras arbetsliv, barnens fritidssysselsättningar eller deras fritid tar så pass mycket utrymme att de inte har det känslomässiga utrymmet som krävs för att ta emot ett familjehemsplacerat barn. Som vi beskrev i stycket om Kälvestensmetoden så är intervjun uppdelad i två sektioner, en där intervjupersonen återberättar sin förhistoria och en sektion där intervjupersonen berättar om den aktuella skildringen om hur de nuvarande relationerna ser ut i tillhörande familj. Såsom Freud tar upp i psykodynamisk teori kan man ofta finna orsaker till den vuxnes problem i dennes barndom. Därför är det viktigt att man i utredningen tar upp dessa faktorer vilket samtliga socialsekreterare påpekar.

Objektrelationsteoretiker säger att alla barn är olika med olika behov och förutsättningar. Det som inte räcker för det ena barnet kanske räcker för det andra. Om omgivningen/föräldrarna inte är tillräckligt bra, det vill säga tillräckligt lyhörda för barnets behov och signaler, kan barnets kärna, det sanna självet, utvecklas negativt. Samtliga socialsekreterare som vi intervjuat nämner att då de utgår från Kälvestensutredningen påbörjas inte en utredning förrän ett barn är aktuellt för placering. Detta görs då man vill kunna göra så god matchning som möjligt mellan barn och familjehemsföräldrar så att barnet ska utvecklas positivt. Utredningsfrågorna utgör en viktig del i utredningen då man genom frågorna får kunskap om föräldrarnas förmågor till att ta emot ett barn med särskilda behov så att barnets kärna kan utvecklas positivt.

Som vi förklarade i avsnittet om Barns behov i centrum så är BBIC:s synsätt att utredning av nya familjehem måste ske utifrån en modell som matchar tankarna bakom denna modell. I modellen är föräldraförmågorna den ena sidan av triangeln då föräldraförmågan är lika aktuell vid en familjehemsplacering som när barnet bor hos sina biologiska föräldrar. På grund av detta måste man anpassa och utveckla intervjun av de blivande familjehemsföräldrarna så att man i utredningen kan se deras förmåga att agera som föräldrar. Som vi förklarade är den övergripande frågeställningen inom BBIC om familjen generellt har goda förutsättningar utifrån triangelns två sidor – föräldraförmågorna och miljön. I de fall det finns ett specifikt barn i syfte för en familjehemsplacering finns det troligtvis god kunskap om barnet och barnets behov. Det är då viktigt att socialsekreteraren som ska matcha barnet med ett familjehem tar del av denna kunskap. Detta kan styrkas genom utvecklingsekologiska teorin då den säger att barns utveckling sker i samspel med omgivningen. För att förstå barnet måste man beakta föräldrarnas förmåga och den omgivande miljön. En utredning måste därför omfatta barnets behov, föräldrarnas förmåga och faktorer i familjen och miljön. Vi kan konstatera att även denna teori tar upp viktiga faktorer i en familjehemsutredning och bekräftar det som socialsekreterarna säger om att utredningen måste innehålla frågor som berör familjehemsföräldrarnas förmågor och den omgivande miljön.

En av familjehemsföräldrarna nämner att det är viktigt att ha så mycket information som möjligt innan ett barn blir placerat då man lättare kan göra en bedömning om man kan ge den vård som barnet behöver och om man har de resurser som barnet kräver. Detta stämmer väl överrens med vad vi sa tidigare om vad den utvecklingsekologiska teorin och objektrelationsteorin förespråkar om barns olika behov. Även anknytningsteorin förespråkar vikten av föräldrarnas delaktighet för att tillfredställa barnets behov. Teorin säger att föräldrarnas (i detta fall familjehemsföräldrarnas) balansförmåga i det egna omvårdande beteendesystemet påverkar barnets behov av närhet/anknytning och avstånd/utforskande. Teorin säger även att en god anknytning beror i hög grad på föräldrarnas kunskap om barnets behov under dess olika utvecklingsfaser. För att samspelet ska kunna utvecklas och fördjupas måste föräldern kunna tolka barnets signaler. För att familjehemsföräldrarna ska kunna avgöra om dessa kan tillgodose barnets behov under dess utvecklingsfaser, tyda barnets signaler och på så sätt även få en bra anknytning till det placerade barnet är det viktigt att de får så mycket information som möjligt innan ett barn placeras, precis som vår intervjuperson säger. När ett barn placeras i familjehem har det ofta varit med om mycket som andra barn inte varit med om och kan på så sätt utveckla beteendemönster som möjligtvis inte uppkommit om barnet levit under normativa

förhållanden. Om familjehemsföräldrarna redan innan en placering vet vad barnet genomgått kan de möjligen hantera dess beteende på ett bättre sätt. En av socialsekreterarna nämner att utredningen måste ta den tid som behövs för att alla parter ska känna sig bekväma i beslutet. Detta är även en viktig aspekt när man talar om att familjen måste kunna tillgodose barnets behov och tolka dess signaler för att få en bra anknytning. Går placeringen för fort fram är risken att barnets behov inte kan tillgodoses på grund av att familjen inte fått tid på sig att tänka igenom beslutet och därmed avgöra om de är rätt personer för detta barns behov.

Den utvecklingsekologiska teorin bygger som vi sa tidigare på fyra olika nivåer, mikro, meso, exo och makro som alla är en del i barnets utveckling och samspel med omgivningen. Barnet integrerar med de olika närmiljöerna till exempel familjen. I dessa närmiljöer pågår även ett samspel och relationerna mellan dem bildar i sig ett system, mesonivån. På exonivån finns de personer som inte har en direkt påverkan på barnet men som genom dess närmiljö indirekt påverkar barnets utvecklingsmöjligheter. Dessa kan vara föräldrarnas arbete, kommunala resurser och socialtjänstens organisation. I detta fall berörs socialtjänstens organisation då det är denna som bestämmer i vilken miljö barnet kommer att befinna sig och troligtvis växa upp i. Eftersom föräldrarnas, i detta fall familjehemsföräldrarnas, sysselsättning påverkar barnets utveckling tar socialsekreterarna hänsyn till detta vid en matchning. Denna teori säger även att varje människa har sin egen utvecklingshistoria med individuella egenskaper, motiv och inre konflikter vilka utgör individens personlighet. Dessa individuella egenskaper är även viktiga för socialsekreteraren att se för en bra matchning.

På senare år har det psykobiologiska anknytningsperspektivet använts mer och mer som teoretisk ram för att tolka barns tidigare beteende som är viktigt vid en matchning. Detta görs för att analysera viktiga faktorer i de tidiga omvårdande relationerna och för att förutspå barns framtida socioemotionella anpassning. Bristerna i barnets tidigare relationer måste tillgodoses hos familjehemmet, därför är det viktigt att granska viktiga faktorer i barnets tidigare relationer. I dagsläget används teorin även för att bedöma hur individuella föreställningar om trygghet och närhet påverkar kvalitén på relationer. Vid en matchning ska barnets behov vara i centrum och därav även barnets trygghet och behov av närhet.

7.2 Kontakten mellan familjehem och socialtjänst

7.2.1 Frågeställning 2

Som vi tagit upp i både vår bakgrund och vårt resultat finns det ett minimum när socialtjänsten ska träffa familjehemmet och det placerade barnet. Den socialnämnd som har placerat barnet har som ansvar att följa vården av barnet minst var sjätte månad. Nämnden ska följa vården främst genom regelbundna personliga besök i det hem där den unge vistas, enskilda samtal med den unge, samtal med den eller dem som har tagit emot den unge i sitt hem och samtal med vårdnadshavarna. Uppföljningen ska omfatta den unges hälsa, utveckling, sociala beteende och skolgång. Likaså ska den innefatta relationen till anhöriga och andra närstående. Samtliga socialsekreterare nämner att de har god telefonkontakt med familjehemsföräldrarna då de inte ofta ses. En av socialsekreterarna träffar sina klienter mer än de andra sekreterarna dock menar samtliga att det inte finns resurser till att besöka familjehemmen mer än vad som redan görs. Då socialsekreterarna lättare kan uppfatta den omgivande miljön vid personliga besök kan de vid dessa besök även granska familjehemsföräldrarnas och det placerade barnets omgivande system. De utvecklingsekologiska teoretikerna

menar att barnet ska ses som en mittpunkt i ett ”ekologiskt” (citationstecken i original) system, där familjen utgör den närmsta kretsen, men där barnets och föräldrarnas omgivande system också är viktiga faktorer när det gäller att förstå och påverka barnets situation. Det är därför viktigt med uppföljningsmöten vilket vissa familjehemsföräldrar nämner att det är för lite av. Vid uppföljningsmöten gör socialsekreteraren en omprövning då de ställer diverse frågor som behöver upprepas sedan det tidigare mötet. Som en socialsekreterare nämner kan det ha skett olika förändringar inom familjen eller dess närhet som behöver beaktas. Som psykodynamisk teori påstår finns ett ständigt pågående dynamiskt samspel mellan psykets olika nivåer inom individen och mellan psyket och omgivningen. Därför är det viktigt att följa familjehemmets och det placerade barnets utveckling så att det finns en ständig matchning.

Familjehemsföräldrarna är överens om att de träffar respektive socialsekreterare sällan men att kontakten är relativt tät i början av ett uppdrag. En av socialsekreterarna berättar att under den första inskolningsperioden, vilken är under ett halvår, är kontakten tät för att familjehemmet och barnet ska känna att de får stöd men desto längre tid det går desto mer avtar kontakten för att det placerade barnet ska känna att denne lever i en så normaliserad tillvaro som möjligt. Socialsekreteraren gör således ett medvetet val när de minskar kontakten. Som det belyses i utvecklingsteorin så är det viktigt att personerna i barnets närmiljöer har en bra samverkan då dessa påverkar barnets utveckling. Detta innebär att det krävs en god kontakt såväl mellan socialsekreterare och familjehem som med de biologiska föräldrarna och barnets socialsekreterare då barnet och de olika närmiljöerna interagerar med varandra som utvecklingsteorin menar.

I tidigare forskning påkom det att granskning visar att hembesöken från socialsekreterarna var få och att dessa sällan talat med barnen i enrum. Det fanns barn som inte fick den uppföljning de har rätt till enligt lag och det fanns de barn som aldrig fick besök av socialtjänsten över huvudtaget. Oftast har kontakten skett via telefon, som även våra intervjupersoner intygar oftast sker, och alla barn har inte haft möjligheten att få träffa sin socialsekreterare ensam vid samtliga besök. Enligt objektrelationsteorin hittar människor och bekräftar sig själva genom relationer och att det är i relation till andra som man kan återupptäcka sidor av sig själv som en gång gått förlorade, det vill säga att det är viktigt med relationer med en grund av tillit och kontinuitet. Enligt denna teori kan man säga att det är viktigt att socialsekreterarna följer upp vården av det placerade barnet i hemmet och inte endast på telefon då det är viktigt för barnet att träffa socialsekreteraren personligt eftersom det är i dessa möten de skapar tillit och kontinuitet.

7.3 Vanvården i familjehem

7.3.1 Frågeställning 3

Vi frågar samtliga socialsekreterare hur de arbetar för att eliminera riskerna för förekomsten av vanvård av barn och ungdomar placerade i familjehem. Vi tar även chansen att fråga familjehemsföräldrarna om de har stött på vanvård inom deras tid som aktiva familjehem då dessa själva berör ämnet.

En sekreterare säger att vissa saker hade de kanske påkommit vid flera besök i familjehemmet men att en ökad förståelse och kommunikation är det viktigaste elementet för att undvika vanvård då det blir svårare att dölja något sådant för

någon man känner bra. Hon menar dock att det alltid kommer att finnas familjehem som inte borde arbeta som familjehem men att det tyvärr ser ut så i alla branscher. Hon berättar vidare att det har hänt att hon känner i luften att något inte stämmer men att det kan vara att familjehemsföräldrarna har en annan personlighet och tänker annorlunda helt enkelt. I dagsläget används anknytningsteorin för att bedöma hur individuella föreställningar om trygghet och närhet påverkar kvalitén på relationer. Socialsekreteraren menar att man måste ha förståelse och vara öppen för andras föreställningar. En annan sekreterare berättar att de arbetar intensivt i början av relationen för att skapa en bra kontakt så att familjehemsföräldrarna känner ett förtroende att våga be om hjälp eller våga berätta att de är i en situation de inte klarar av eller att det inte var som de hade tänkt sig att vara familjehem. Ett sådant förtroende ligger till grund i förståelse och mycket kommunikation och det är därför viktigt att kunna relatera till andra personer i sin närhet menar sekreteraren.

En av socialsekreterarna hänvisar till det nya lagförslaget då hon talar om sitt samspel med det placerade barnet. Hon säger att de ska träffa det placerade barnet minst fyra gånger per år vilket hon tycker är ett steg i rätt riktning. Dock kan hon inte se att detta ska göra någon skillnad då det krävs mer än så för att barnet ska känna förtroende för socialsekreteraren. En av de andra socialsekreterarna påpekar att personalomsättningen är ett problem då det tar tid att bygga upp ett förtroende hos ett familjehemsplacerat barn och desto bättre förtroende barnet har desto mer berättar denne för socialsekreteraren. Objektrelationsteorin betonar människors sätt att relatera till "objekt" (emotionellt betydelsefulla personer). Objektrelationsteoretiker lägger stor tonvikt på det tidiga samspelet mellan moder och barn och den betydelse detta har för skapandet av inre psykiska strukturer som är avgörande för individens sätt att relatera till betydelsefulla personer i framtiden. Teorin försöker klargöra hur relationerna till de tidigaste nyckelpersonerna (objekten) har en avgörande roll i barnets personlighet och bidrar till dess utformning. Om barnet tidigare har haft ett dåligt samspel med modern kan detta avgöra vilket samspel barnet kommer att ha med sin socialsekreterare. I de fall då barnet haft ett dåligt samspel med modern kan man antyda utifrån denna teori att barnet kommer att ha svårt att samspela och bygga upp ett förtroende till socialsekreteraren.

Enligt anknytningsteorin kan en oregelbunden närvaro eller tillgänglighet till barnet ifrån primärobjektet (i detta fall, familjehemsföräldrarna) provocera barnets goda anknytning till primärobjektet. Om primärobjektets gensvar är svårt att förutsäga skapar detta en svårighet som barnet inte kan behärska. Det vill säga att enligt anknytningsteorin kan barnet utsättas för en sorts vanvård om detta fenomen sker då det placerade barnet har tappat kontakten både med sina familjehemsföräldrar och sina biologiska föräldrar. En av socialsekreterarna berättar om svårigheterna att få placerade barn att prata om sin situation i familjehemmet då barnen oftast är väldigt lojala såväl mot familjehemsföräldrarna som mot sina biologiska föräldrar. Anknytningsteoretiker menar att när barnet kommer till ett nytt hem kan de visa på en god anpassning till ytan medan de i själva verket har ett kaotiskt inre. Då barnet känner rädsla för att än en gång bli bortstött, denna gången av familjehemsföräldrarna, vågar det inte visa sin inre smärta. En direkt nedgång av anknytningsprocessen är de fall då barnet utsätts för övergrepp från föräldrarnas sida, eller då denna inte kan skydda barnet i sådana sammanhang. En av socialsekreterarna nämner att barn i familjehem är väldigt utsatta i sin situation, mer utsatta än barn som far illa hemma hos de biologiska föräldrarna då familjehemsföräldrarna kanske är de enda vuxna barnet har tillgång

till.

Som vi nämnde i frågeställning ett så talar en socialsekreterare om vikten av att familjehemmet både ska ha rumsligt och känslomässigt utrymme. Hon berättar för oss att det inte behöver finnas några "fel" hos den sökande familjen utan det kan vara att de inte har det känslomässiga utrymmet som krävs för att ta sig an ett familjehemsplacerat barn. I anknytningsteorin talas det även om separation som en grundläggande faktor. Teoretikerna talar inte då enbart om fysisk separation utan att *separationstemat kan leva inom relationen* (kursivering i originalet) och skada barnets strävan efter närhet till primärobjektet. Således är känslomässigt utrymme en viktig faktor inom denna teori för barnets positiva utveckling.

Samma sekreterare berättar att uppföljningsmötena är viktiga då de kan se eventuella förändringar i familjehemmet. Hon menar att det kan ske förändringar i familjehemmet som de inte berättar för sin socialsekreterare dock poängterar hon att de inte kan vara i familjehemmet dygnet runt för att kontrollera att allt stämmer för i så fall kunde barnen lika bra bo på en institution och även där finns det missförhållande som kommer fram emellanåt. Även anknytningsteorin tar upp missförhållanden inom institutionsvården och menar att det sker negativa effekter i barns utveckling när dessa erfarit en långvarig institutionsvård i tidiga levnadsår.

En av våra intervjupersoner nämner att BBIC, vilket även vi berör i bakgrunden, är en av de mest väsentliga metoderna vid matchning av familjehem. Denna metod utarbetades efter att vanvård påkommit i familjehem i England. En annan sekreterare påpekar att det har skett flertalet lagförändringar sedan detta fenomen uppmärksammades. Dock är det alltid viktigt att socialsekreterarna är noga i sin utredning av familjehem så att barnet kan få en trygg uppväxt då utvecklingsteoretikerna menar att denna teori bygger på tankar om att barndomens erfarenheter lever vidare i nuet och har betydelse för forandet av den vuxna.

8. AVSLUTANDE DISKUSSION

Utifrån våra intervjuer har vi fått ett resultat som ger oss en bild över hur socialtjänsten arbetar med familjehem och hur deras arbete tillämpas för att förhindra eller minska förekomsten av vanvård i dessa hem. Vi vill även här poängtera att vår uppsats inte har gett någon slutsats för hur alla socialsekreterare i Sverige arbetar med familjehem då vi endast har haft möjlighet att intervjua ett fåtal personer i ett län. Vi kommer dock inte enbart att diskutera utifrån vårt resultat från intervjuerna utan även från vår litteratur som behandlar hela landet.

Det har visat sig att processen för att godkänna ett familjehem är likartad inom samtliga kommuner som vi har berört. När våra intervjuade socialsekreterare och familjehemsföräldrar berättade om processen för att bli ett godkänt familjehem fick vi liknande svar vilket får oss att tycka att svaren ger stor tillförlitlighet. Vi har fått höra att de flesta kommuner i Sverige ska använda sig av Kälvestensmetoden och Barns behov i centrum och därför kan vi förutspå att processen är jämförlig i hela landet. Vi har fått ett resultat som visar att utredningen för familjehem numera är mycket grundlig då utredningsfrågorna granskar familjen in på djupet. Frågorna berör saker som till exempel föräldrarnas barndom, nuvarande och dåvarande miljö, omgivning och sysselsättning. En av socialsekreterarna berättade för oss att

utredningen ska ta tio veckor men att det ibland reduceras ifall andra myndigheter trycker på för att få ett barn placerat. Hon förklarade att i dessa fall kan utredningen minskas till cirka sju veckor eller färre. I 6 kapitlet 6§ SoL står det skrivet att en utredning av ett familjehems förhållanden och förutsättningar för den planerade vården är mycket viktig och ska alltid utgå från ett särskilt barn. Det står även att en placering av ett barn aldrig får vara en akut lösning utan måste vara ett väl genomtänkt beslut grundat på kunskap om barnet och dess situation. Detta får oss att fundera över var gränsen går för att korta ner en utredning. När är det okej att minska utredningstiden och hur mycket kan andra myndigheter påverka denna tid? Vi har fått vetskap om att man inom Kälvestensutredningen alltid gör en utredning av familjehem när man redan har ett barn i åtanke precis som lagen säger, är det inte då alltid bråttom? Vi anser att gränserna för utredningstiden är tvetydiga och vi får uppfattningen att de ibland tar genvägar som inte alltid är befogade. Vi frågar oss även vad det är i utredningen som de förbigår när utredningstiden i vissa fall endast tar sju veckor? Vem är det som bestämmer vilka delar i en utredning som är viktiga och vilka delar de kan utelämnas? Vi kan tänka oss att detta är en stor frustration även för socialsekreterarna som inte får chans att göra en fullständig utredning när andra myndigheter trycker på.

Som vi skrev i kapitlet om Barns behov i centrum menar man genom denna metod att den som ska matcha barnet med ett familjehem ska träffa barnet och på detta sätt skaffa sig en egen uppfattning om honom eller henne. Även i kapitlet som beskriver de olika ansvarsområdena står det att socialtjänstens ansvar är att se barnets behov för att kunna matcha med ett familjehem som har de resurser som anses behövas. En av våra intervjuade socialsekreterare nämnde dock att hon inte ansåg sig känna barnet tillräckligt väl för att kunna göra en bra matchning då hon inte träffar barnet innan placeringen utan endast får skriftlig information om honom eller henne. Efter att ha fått veta att det ska ske personliga möten undrar vi hur det är möjligt att genomföra en god matchning med endast skriftlig information. Vi tycker att det är positivt att socialsekreteraren själv är medveten om problemet eftersom det då är lättare att åtgärda bristen. Vi förstår dock att det inte finns en enklare lösning på problemet då vi kan anta att det handlar om resursbrist eftersom våra intervjuade socialsekreterare har påpekat att det är brist på resurser.

Efter att utredningen är gjord är det slutligen socialnämnden som fattar ett beslut om placering baserat på socialtjänstens rekommendation. Samtliga intervjupersoner har även förklarat att polisregister, sociala register och register från kronofogden begärs vilket vi anser är en bra åtgärd. Dock tror inte vi att detta är en garanti för att missförhållanden inte ska ske i familjehem då det inte är en säkerhet att en människa inte kommer att begå vissa handlingar bara för att personen inte begått handlingen tidigare. I tidigare forskning har vi behandlat en studie som uppvisar anmälningar om misstänkta sexuella övergrepp på barn och ungdomar placerade i familjehem åren 1988-1993. Denna studie visar att 38 procent av de hem som varit misstänka för övergrepp mot barn och ungdomar var kända som familjehem, jourhem, kontaktfamilj eller feriehem tidigare. Detta styrker våra tankar om att missförhållanden kan ske även om de inte skett i hemmet tidigare. Precis som en av våra intervjuade familjehemsföräldrar påpekade så anser vi att det borde införas spontana utredningsmöten och uppföljningsmöten då socialsekreteraren på detta sätt får chansen att besöka familjehemmen när de inte är förberedda. Detta för att om familjehemsföräldrarna har något att dölja får de chansen att dölja detta vid ett bokat möte.

Genom uppsatsens gång har vi fått uppfattningen att processen för att bli ett godkänt familjehem ofta är väl genomförd. Vi tycker det är bra att det är två socialsekreterare som gör utredningen och inte endast en då detta ger två olika perspektiv på familjesituationen. Vi anser även att frågorna i Kälvestensutredningen är väldigt uttömmande och att det är bra att frågor ställs om de eventuella familjehemsföräldrarnas barndom då vi tror att erfarenheter i barndomen kan prägla en människa i det vuxna livet och påverka dess handlingar i vissa situationer. Detta kan styrkas med vad Freud säger i den psykodynamiska teorin. Han menar att man ofta kan finna orsaker till den vuxnes problem i dennes barndom. Denna teori använder sig även av begreppet personlighet för att beskriva de psykiska egenskaper en människa bär på vilka gör människan unik och utgör dennes identitet. Dessa egenskaper påstår teoretikerna kan sökas inom individen och har sina rötter i ibland annat personens livshistoria.

När det gäller kontakten är alla våra intervjupersoner även här eniga. Samtliga säger att mötena mellan socialsekreterare och familjehem är få. De flesta av våra intervjupersoner hänvisar till lagen när de förklarar kontinuiteten av träffarna och vi får en känsla av att om lagen inte funnits hade träffarna förekommit mer sällan. Några intervjupersoner berättade om det nya lagförslaget som innebär att socialsekreteraren ska träffa familjehemmet minst fyra gånger per år. Samtliga socialsekreterare påpekade att de skulle vilja ha en tätare kontakt med familjehemmen men att det inte finns resurser för att träffa dessa mer än vad som redan görs. Vi undrar då hur detta lagförslag ska kunna följas om det går igenom. Vi anser precis som någon av socialsekreterarna att eftersom det inte finns tillräckligt med resurser så krävs det mer pengar och personal för att detta lagförslag ska kunna följas. Som vi sa i stycket om de aktuella lagarna för en familjehemsplacering står det i Socialtjänstförordningen 5 kapitlet 1b§ att det är viktigt att socialsekreteraren genomför regelbundna personliga besök i det hem där den unge vistas. Vi ställer oss frågan hur regelbundna besöken blir om socialsekreterarna endast träffar familjehemmen en gång per halvår eller ens en gång per kvartal? Vi tänker att mötena då möjligtvis inte blir så personliga eftersom barnen kanske har svårt att knyta an till en socialsekreterare som han eller hon sällan träffar. Vi anser även här att det är viktigt att familjehemsföräldrarna har en tät kontakt med socialsekreteraren då familjehemsföräldrarna på detta vis känner stöd och tillit så de vågar berätta om det uppstår svårigheter.

Samtliga intervjupersoner talade även om en telefonkontakt som förs mellan socialsekreterare, familjehemsföräldrar och det placerade barnet. Vi får uppfattningen att telefonkontakten inte alltid är så tät mellan dessa parter. Samtliga intervjuade familjehemsföräldrar sa att de sällan talar med socialsekreteraren. En av de intervjuade socialsekreterarna sa att de försöker avta i kontakten efter första inskolningsperioden. En annan socialsekreterare nämnde att hon talar mer med vissa familjehem än med andra och den tredje intervjupersonen sa att hon ofta talar med familjehemmen i telefon då hon inte kan träffa dem så ofta. Som vi beskrivit tidigare så belyser utvecklingsteorin vikten av att personer i barnets närmiljö har en bra samverkan då dessa påverkar barnets utveckling. Vi anser därför att det är viktigt att socialsekreteraren har en tät kontakt med familjehemmet även om barnet har varit placerat i hemmet under en längre tid eftersom barnet fortfarande utvecklas. Precis som vi sa tidigare så tror vi inte heller att det är en garanti att missförhållanden inte kommer att ske bara för att de inte har skett tidigare. Vi tror att om socialsekreteraren avtar i

kontakten efter inskolningsperioden betyder detta att det placerade barnet tappar tillit till socialsekreteraren och känner sig bortstött och vill då kanske inte heller ta upp personliga bekymmer i mötet som sker en gång per halvår. Vi förstår dock hur den intervjuade socialsekreteraren tänker när hon berättade att de avtar i kontakten på grund av att det placerade barnet ska få en så normaliserad miljö som möjligt. Vi kan tänka oss att vid en lång tät kontakt kan barnet känna att han eller hon inte får chansen att leva som andra barn då det kan upplevas som stigmatiserande att ha kontakt med socialtjänsten.

Ett annat bekymmer som både de intervjuade socialsekreterarna och familjehemsföräldrarna tog upp är omsättningen på socialsekreterare. I Socialtjänstlagen 6 kapitlet 1§ belyses det om kontinuiteten som menas med att det placerade barnet ska kunna ha kontakt med samma socialsekreterare under hela vårdtiden. Vi ställer oss undrande till hur de placerade barnen ska kunna få en bra kontinuitet när våra intervjupersoner själva poängterar att omsättningen på socialsekreterare är hög? Även detta tror vi kan utgöra att de placerade barnen inte känner tillit till socialsekreteraren och därför inte heller berättar om eventuella bekymmer.

Som vi beskrev i kapitlet om tidigare forskning har det i studien som granskat socialsekreterares hembesök hos familjehem år 1988-1993 framkommit att besöken var få och att socialsekreterarna sällan talat med barnen i enrum. Studien visade även att en del barn aldrig fick besök av socialsekreteraren under sin placering. Om vi jämför denna studie med vad vi har fått fram i våra intervjuer så kan vi konstatera att hembesöken är bättre nu än under den tiden. Vi har fått vetskap om att hembesöken enligt lag görs minst en gång var sjätte månad vilket betyder att alla de placerade barnen får besök så länge de inte är placerade mindre än sex månader. Genom våra intervjuer har vi även fått vetskap om att socialsekreteraren alltid talar med barnen i enrum vilket den tidigare studien inte visar.

Genom att studera vårt resultat och vår bakgrund kan man tänka sig hur vanvård kan förebyggas och elimineras. Efter att ha granskat tidigare studier i ämnet kan vi se klara förbättringar inom socialtjänstens arbete vilket kan förhindra vanvården i familjehem. Dock förstår vi att vanvården aldrig går att elimineras helt vilket även en av våra intervjuade socialsekreterare nämnde. Hon menade att det alltid kommer att finnas familjehemsföräldrar som inte borde vara det men så ser det ut inom alla branscher säger hon. Hon förklarade även att de inte kan vara i familjehemmet dygnet runt för att kontrollera att allt stämmer vilket vi kan hålla med om. Den intervjuade socialsekreteraren menade även att de möjligtvis hade påkommit vanvården i familjehem enklare vid fler besök men som vi sagt tidigare så tror vi att vanvården hade kunnat avslöjas lättare om det hade förekommit spontana besök i familjehemmen från socialtjänsten och att dessa skulle ha skett oftare än var sjätte månad. Sekreteraren tyckte att det viktigaste elementet för att undvika vanvård är en ökad förståelse och kommunikation vilket även vi håller med om. Som vi sagt tidigare tror vi att både familjehemsföräldrarna och det placerade barnet känner större trygghet att berätta om eventuella missförhållanden om de har en tät kontakt med socialsekreteraren. En annan av de intervjuade socialsekreterarna trodde dock inte att en tätare kontakt med familjehemmet kommer att öka barnets förtroende för socialsekreteraren. Hon menade att barn är väldigt lojala mot både sina biologiska föräldrar och familjehemsföräldrar och att detta gör det svårare för

barnet att berätta om missförhållanden. I stycket om anknytningsteorin tar vi upp en studie vid namn "Barn i kris – projektet". Denna studie påstår att den mest försvårade omständigheten för ett placerat barn är då barnet tidigare blivit bortstött av primärojektet. Då barnet blivit bortstött av primärojektet kan detta leda till djupgående och varaktiga konsekvenser då barnet under sina första levnadsår alltid stävar efter att bli älskad. När barnet sedan kommer till ett nytt hem kan han eller hon visa på en god anpassning till ytan medan de i själva verket har ett kaotiskt inre. Detta intygar vad socialsekreteraren sa om barns lojalitet mot familjehemsföräldrarna och vi tror att detta kan bero på att barnet inte vill riskera att än en gång bli bortstött och oälskat.

Som vi tog upp i kapitlet om de olika ansvarsområdena säger Titti Mattsson att det har framkommit att socialtjänsten inte lever upp till det krav SoL ställer i fråga om barnavårdutredningar och att det sällan förekommer en strukturerad metod för att följa de placerade barnens utveckling. Vi instämmer inte med vad Mattsson säger då det har framkommit att BBIC-metoden nu används vid uppföljning av familjehemsplacerade barn. En av våra intervjuade socialsekreterare hänvisade till BBIC i frågan om vanvård och påpekade att denna metod utarbetades för att minska riskerna för förekomsten av vanvård. Hon berättade att metoden används vid uppföljningsmöten då frågorna som används vid dessa möten utgår från BBIC:s nio behovsområden. Vi tycker att det är bra att socialtjänsten har börjat använda sig av BBIC-metoden då den täcker många behovsområden hos ett barn. Dock tror vi inte att enbart denna metod är en garanti för att de rätta frågorna vid en uppföljning ska ställas. Vi anser att det är viktigt att en socialsekreterare alltid läser av situationen och ställer relevanta frågor för läget även om dessa inte ingår i BBIC-mallen. Vi vill understryka vikten av att inte endast utgå från en mall då vi tror att man genom detta kan missa viktig information då alla barn har olika behov. Även lagen säger att barnet ska bedömas i varje särskild situation och att socialsekreteraren inte ska följa en manual. Vi anser att det är viktigt för socialsekreteraren att ge sig själv utrymme till att gå utanför mallen och fördjupa sig i några behovsområden om detta skulle behövas. Vi har dock fått uppfattningen att de socialsekreterare som vi har intervjuat upplever att de har kompetens och frihet nog att kunna gå utanför mallen när de ställer frågor om dem känner att det finns ett behov av det.

Något vi anser är negativt i socialtjänstens arbete med nyrekryterade familjehem är att de inte kräver att familjehemsföräldrarna ska genomgå någon obligatorisk utbildning. En av våra intervjuade socialsekreterare berättade att de numera har obligatorisk grundutbildning för nyblivna familjehem men hon nämnde även att alla inte deltar i dessa på grund av olika skäl, till exempel tidsbrist. Vi anser att det då inte är någon obligatorisk utbildning eftersom vi uppfattar ordet obligatoriskt som att man är tvungen att medverka och får inte utebli på grund av några omständigheter. Vi bedömer att utbildningar för familjehem, både nyrekryterade och rutinerade, är mycket viktigt då familjehemsföräldrar behöver kunskap och uppdatering om till exempel barns olika beteenden, möjliga diagnoser, kulturer och missbruk. Om familjehemsföräldrar har kunskap om detta tror vi att de lättare kan vårda det placerade barnet och förstå dess beteende vilket även skulle leda till att barnets behov tillgodoses bättre och dessutom ytterligare förebygga vanvården så den inte uppstår i samma grad som förr. Detta bekräftas genom anknytningsteorin, som vi tidigare tagit upp. Som vi sa menar anknytningsteorin att en god anknytning beror i hög grad på föräldrarnas kunskap om barnets behov under dess olika utvecklingsfaser. För att samspelet ska kunna utvecklas och fördjupas måste föräldern kunna tolka barnets signaler.

Precis som utbildning anser vi att det är viktigt att familjehemsföräldrarna får så mycket information som möjligt om barnet innan placeringen. Samtliga av våra intervjuade familjehemsföräldrar ansåg sig alltid få för lite information om det barn som ska placeras. De intervjuade socialsekreterarna menade dock att de inte alltid får reda på allt om barnet utan att denna information når såväl dem som familjehemsföräldrarna i efterhand. Precis som när familjehemsföräldrarna får utbildning om barnens olika beteenden, diagnoser med mera tror vi att det är viktigt att de även får denna information vid ett barns placering. En utbildning ger generell information om dessa ämnen medan informationen inför en placering skulle ge upplysningar som är specifika för barnet i fråga. Om familjehemsföräldrarna inte får reda på tillräckligt mycket om det placerade barnet kanske de behandlar barnet på fel sätt vilket vi anser är en form av vanvård. Brist på information kan även leda till att familjen tar emot ett barn som de sedan inte har resurser nog för att vårda och kan på detta sätt inte heller tillfredställa barnets behov. Vi kan dock förstå att det blir svårt för socialsekreterarna att delge familjehemsföräldrarna denna information om de själva inte har den.

Under uppsatsens gång har vi fått en god insikt i socialsekreterarnas arbete med familjehem och vi känner att både dem och familjehemsföräldrarna gör ett väldigt bra och betydelsefullt arbete för att förhindra vanvården.

REFERENSER

Tryckt material

- Andersson, B-E (1986) *Utvecklingssekologi*. Studentlitteratur: Lund
- Arvidson, P & Rosengren, K E (2002) *Sociologisk metodik*. Liber AB: Malmö
- Bernler, G & Johnsson, L (2001) *Teori för psykosocialt arbete*. Natur och kultur: Borås
- Börjeson, B (2008) *Förstå socialt arbete*. Liber AB: Malmö
- Cullberg, J (1999) *Dynamisk psykiatri- i teori och praktik*. Natur och kultur: Stockholm
- Dahlberg, C & Forssell, A (2006) *BBIC i praktiken*. Studentlitteratur AB: Lund
- Dencombe, M (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur AB: Lund
- Egidius, H (1994) *Psykologilexikon*. Natur och kultur: Stockholm
- Gillham, B (2008) *Forskningsintervjun – Tekniker och genomförande*. Studentlitteratur: Malmö
- Havnesköld, L & Risholm Mothander, P (2002) *Utvecklingspsykologi*. Liber: Stockholm
- Karlsson, L (2001) *Psykologins grunder*. Studentlitteratur: Lund
- Kvale, S (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund
- Kälvesten, A-L & Meldahl, G (1982) *Familjepsykologi*. Liber: Stockholm
- Lindberg, B (2003) *Stöd och handledning i familjehemsvård. Erfarenheter och goda råd*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.
- Malmö Stad (2009) *Riktlinjer för familjehemsvården*.
- Mattsson, T (2006) *Barnet som subjekt och aktör*. Iustus förlag AB: Uppsala
- Norström, C & Thunved, A (2008) *Nya sociallagarna*. Nordstedts Juridik AB: Vällingby
- Olsson, H & Sörensen, S (2007) *Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Liber AB: Stockholm
- Socialstyrelsen (1997) *Anmälningar om misstänkta sexuella övergrepp på barn och ungdomar placerade i familjehem*. KopieCenter: Stockholm

SOU (2000:77) *Omhändertagen – samhällets ansvar för utsatta barn och unga*. Nordstedts tryckeri AB: Stockholm

Vinnerljung, B, m.fl. (2001) *Sammanbrott vid tonårsplaceringar – om ungdomar i fosterhem och på institution*. Modin-Tryck AB: Stockholm

Wåhländer, E (1990) *Familjehem- stöd och hjälp*. Stockholms socialförvaltning: Stockholm

Elektroniska källor

KZI psykoterapi (2010) objektrelationsteorin
><http://www.kzi.se/objektrelationsteorin.htm><2010-04-27

Regeringskansliet (2009) Barnskyddsutredningen: Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU)
><http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/12/97/51/664ed248.pdf>>2010-03-30

Socialstyrelsen (2009) Barn och unga – insatser år 2008
>http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8312/2009-125-20_200912520.pdf<2010-03-30

Socialstyrelsen (2006) Grundbok – Barns behov i centrum
>http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9524/2006-110-7_rev_20061107.pdf<2010-04-27

Socialstyrelsen (2006) Förekom övergrepp och kränkningar vid institutioner inom den sociala barnvården 1950-1980?
>http://www.sou.gov.se/vanvard/dokument/barnhemsrapport_sos.pdf<2010-04-05

SVT (2009) Debatt
>http://svt.se/2.35188/1.1572512/vrangbild_av_familjehemmen?lid=is_search1578234&lpos=0&queryArt1578234=5+maj+2009+familjehem&sortOrder1578234=0&doneSearch=true&sd=33163&from=siteSearch&pageArt1578234=0<2010-03-31

Lagar

Socialtjänstlagen (2001:453)

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Socialtjänstförordningen (2001:937)

BILAGA 1

Intervjuguide för socialsekreterarna

- Hur ser processen ut innan ett familjehem blir godkänt av socialnämnden?
- Använder ni er av någon speciell metod/teori när ni utreder familjehem?
- Behöver hemmet genomgå någon utbildning innan det blir godkänt som familjehem?
- Går de några utbildningar under tiden de är familjehem?
- Hur ser sekretessen ut mellan familjehemmen och socialtjänsten?
 - Hur mycket får en socialsekreterare berätta för familjehemsföräldrarna?
- Hur ofta träffar ni familjehemmen – barnen enskilt/familjehemsföräldrarna?
 - Hur ofta talar ni med familjehemmen i telefon – barnen enskilt/familjehemsföräldrarna?
- Vilket stöd och vilken hjälp kan ni erbjuda familjehemmen?
- Hur arbetar socialtjänsten för att eliminera vanvården av barn och ungdomar i familjehem?
 - Hur ofta får ni vetskap om vanvård i familjehem?
- Behöver man några tidigare erfarenheter för att få arbeta som familjehemssekreterare?
- Blir ni erbjudna någon form av vidareutbildning för att kunna följa utvecklingen i socialt arbete?

BILAGA 2

Intervjuguide för familjehemsföräldrarna

- Hur länge har ni varit familjehem?
- Varför började ni som familjehem?
- Är ni familjehem på heltid eller har ni något annat arbete bredvid?
- Hur såg processen ut för er innan ni blev godkända som familjehem?
- Hur många barn har ni haft under era år som familjehem?
- Hur lång tid brukar barnen bo hos er i snitt?
- Fick ni genomgå någon utbildning innan ni blev familjehem?
 - Har ni genomgått några utbildningar under tiden ni varit familjehem?
- Hur ofta träffar ni socialsekreteraren/familjehemsinspektören?
 - Hur ofta träffar barnen socialsekreteraren enskilt?
- Känner ni att ni någon gång är i behov av stöd och hjälp från socialtjänsten?
 - Känner ni att ni är i behov av stöd och hjälp från någon annan än socialtjänsten?
- Får ni det stöd och den hjälp som ni känner att ni behöver?
- Hur mycket får ni veta om ett barn innan det kommer till ert hem?
 - Känner ni att det skulle vara bra om ni fick veta mer?